

Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Н. В. Очеретяна

МИСТЕЦТВО

3 КЛАС

Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Н.В. Очеретяна

МИСТЕЦТВО

Підручник для 3 класу загальноосвітніх навчальних закладів

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(Наказ Міністерства освіти і науки України
від 17.07.2013 р. № 994)

Психолого-педагогічну експертизу
проводив Інститут педагогіки НАПН України.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

— завдання і запитання;

— заспівай;

— послухай;

— зобрази;

— переглянь;

— узагальнення.

У підручнику використано світлин роботи:

В. Чепелик, О. Чепелик, В. Скульський. Пам'ятник актору М. Яковченку (с. 49)

М. Алексеєнко. Меморіальна дошка композитору А. Філіпенку (с. 49)

Подільський рушник. Вишивка (с. 110)

В. Кабин. Таріль. Різьблення (с. 110)

С. Біленко. Ваза. Розпис (с. 110)

Є. Пілюгін. Гобелен. Ткацтво (с. 110)

Писанки О. Василишин, Я. Земляної, М. Гоцуляк, В. Войtkової, Н. Бабенко (с. 114–115)

Масол Л.М.

М31 Мистецтво : підруч. для 3-го кл. загальноосвіт. навч. закл. / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Н. В. Очеретяна. — К. : Генеза, 2014. — 144 с.

ISBN 978-966-11-0336-7.

УДК 7(075.2)

ББК 85я721

© Масол Л.М., Гайдамака О.В.,
Очеретяна Н.В., 2014

© Видавництво «Генеза»,
оригінал-макет, 2014

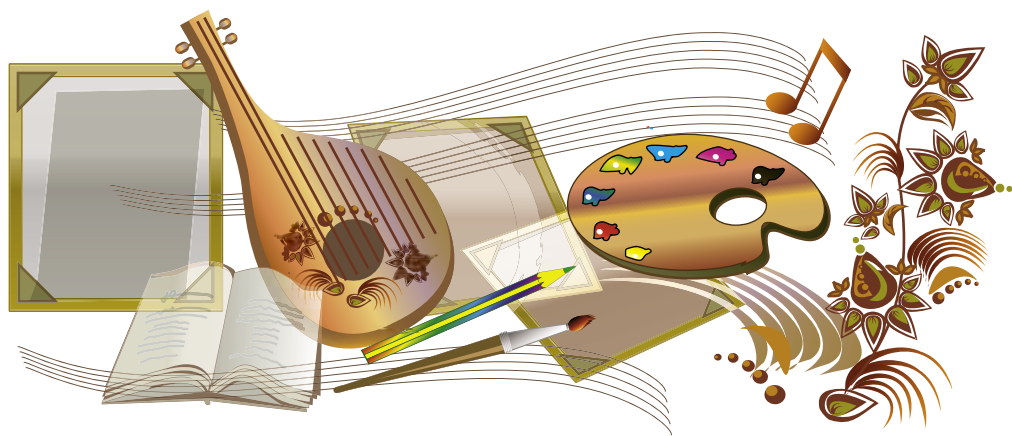
ISBN 978-966-11-0336-7

Юний друже!

Запрошуємо тебе продовжити захоплюючу подорож до прекрасної Країни Мистецтв. На тебе чекають нові цікаві зустрічі з героями казок, пісень і мультфільмів, творами народного і професійного мистецтва. У них людина постає то героїчним захисником Батьківщини, то фантастичним або веселим персонажем – учасником пригод. Під час сприймання творів мистецтва ти зануришся в багатий світ людських почуттів, переживань і прагнень. Крок за кроком будеш опановувати таємниці художніх шедеврів і втілювати свої настрої та думки у власній творчості. Мистецтво допоможе тобі пізнати й відчувати красу людської духовності, усвідомити такі якості й чесноти, як доброта, співчуття, дружба, патріотизм. Вони проявляються у взаємодії людини з іншими людьми та в її ставленні до навколишнього. Поруч із тобою завжди будуть добрі й вірні помічники: весела і талановита дівчинка Лясолька і хлопчик Барвик – справжній чарівник пензля.

Тож рушаймо в цікаву й захоплюючу подорож світом творчості!

Автори

МИСТЕЦЬКІ МАНДРИ КАЗКОВИХ ПЕРСОНАЖІВ

1. ЛЯСОЛЬКА І БАРВИК У КРАЇНІ МИСТЕЦТВ

Чи міркував ти, чому мене звать Лясолька? Моє ім'я символізує мої улюблені нотки. Ля – так звучить камертон – особливий прилад для настроювання музичних ін-

струментів, а Соль – це всім відомий скрипковий ключ. Я вмію співати, грати на музичних інструментах, танцювати. Але, на жаль, мені не вдається так само гарно малювати.

А мене звать Барвиком, тому, що я найбільше захоплююсь малюванням. Це так чудово: береш пензлик, фарби... ось і готова картина, що виграє різними барвами.

Пригадай, якою мовою ми спілкуємося з різними видами мистецтва – музика, театр, образотворче мистецтво.

МРІЇ ЗБУВАЮТЬСЯ

Музика В. Полянського, слова Ю. Рибчинського

Помандруймо разом до казкової Країни Мистецтв!

Які казки тобі подобаються? Можливо, про фантастичні пригоди хлопчиків, які допомагають друзям, здійснюючи сміливі вчинки? Або дивовижні історії, в яких звичайна дівчинка перетворюється на красуню-принцесу. Звісно, за допомогою доброї феї. А ще цікавіші – музичні казки: у них музикою можна передати всі почуття, яких не можна висловити словами.

 Розкажи про свого улюбленого казкового героя. Які музичні твори на казкові сюжети ти пам'ятаєш? Хто їх автор?

 Пісня Трубадура з м/ф «Бременські музиканти»; пісня Вінні Пуха з м/ф «Вінні Пух».

 Які види мистецтва «дружать» у кіно, мультфільмах? Пригадай, що таке мелодія. Порівняй мелодії пісень твоїх улюблених казкових героїв. Яка з них наспівна, яка – рухливо-танцювальна, а яка – подібна до розмови чи навіть скоромовки?

 Які пісні співають твої улюблені мультгерої?

1. ЛЯСОЛЬКА І БАРВИК У КРАЇНІ МИСТЕЦТВ

Е. Домінгес.

Аліса в Країні Чудес

Б. Ольшанський.

Садко в підводному царстві

Цікаву казку можна прочитати в книжці, побачити на екрані у вигляді мультиплікаційного чи художнього фільму, в ляльковому, оперному театрах – у вигляді яскравої вистави. Казкових героїв ти можеш навіть почути в музиці, але найбільше їх «оселилося» у творах образотворчого мистецтва. Саме художники побачили казку: живописці – у фарбах, графіки – у лініях, штрихах, плямах, скульптори – у камені, глині чи металі, а майстри декоративного мистецтва наповнили чарівними історіями наш побут.

 Яких казкових героїв ти впізнаєш у цих творах? Поміркуй і скажи, якими матеріалами працює живописець, графік? Із чого може виготовляти свої фігури скульптор? Якими бачать казкових істот майстри декоративного мистецтва?

М. Луки. Казковий звір

В. Єрко

Ю. Мітченко

Які цікаві історії можна розпочати на сторінках з такими ілюстраціями? Якою музикою їх можна озвучити?

Ти вже здогадався, що є художники, які можуть «розповісти» будь-яку історію чи казку в малюнках. А якщо ці малюнки розмістити в книжці поряд із текстом, то вони відразу ж стають *ілюстраціями*. Саме художники-ілюстратори пропонують читачеві помандрувати у створений ними на сторінках книжок чарівний і неповторний світ.

Намалюй чарівну Країну Мистецтв, у якій подорожуватимуть Лясоляк й Барвик.

Навіщо в книжках розміщують ілюстрації? Який художник їх виконує?

2. ЗА ЛАШТУНКАМИ ЛЯЛЬКОВОГО ТЕАТРУ

Багато героїв казок «живуть» у ляльковому театрі. За його лаштунками – *кулісами* – завжди відбувається диво: казкові герої «оживають». Інколи вони сумують, інколи веселяться, але з ними завжди трапляється щось особливе. Театральні ляльки вміють розмовляти, рухатися, співати й танцювати під музику.

Уяви, що до нас завітав цікавий ляльковий персонаж! Чи знаєш ти його?

Я веселий друг Петрушка.
Не Ватрушка, не Вертушка.
Я в червоному ковпаці
з посмішкою на лиці!

Поміркуй, якою може бути мелодія до цього віршика (грайливою чи мрійливою, наспівною чи танцювальною). Спробуй створити різні за характером пісеньки – з наспівною та рухливою (танцювальною) мелодіями.

ПЕТРУШКА Музика Й. Брамса

Ді - лі - ді - лі - дін'я, при - йшов Пет - руш - ка,
ді - лі - ді - лі - дін'я, б'є в бу - бон він. Ді-лі-ді-лі-дін'я, на
став - те-но вуш - ка - ді-лі-ді-лі-дін'я - ве-се-лий чу - ти дзвін.

Ось так композитори відобразили в музиці образ цього лялькового персонажа, у якого в різних країнах своє ім'я – Пульчинелла, Полішинель, Панч.

В. Косенко. Петрушка; С. Рахманінов. Полішинель.

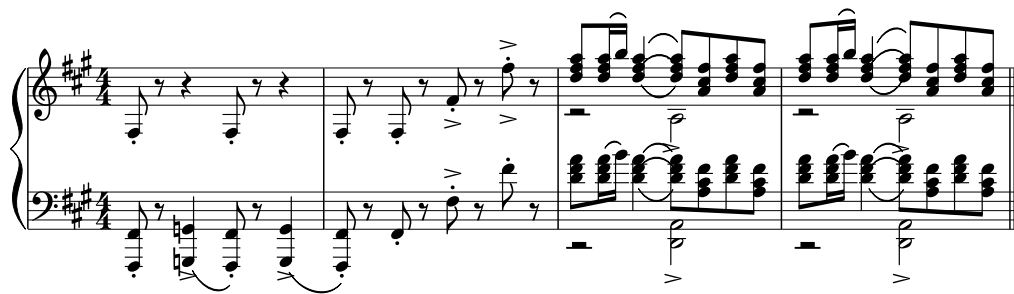

Яка мелодія кожної з п'єс – наспівна чи рухливо-моторна? Порівняй твори (характер, мелодію, темп, гучність тощо). Використовуй слова-характеристики. Створи пантоміму під музику Віктора Косенка «Петрушка».

Мелодія	Динаміка	Темп
Наспівна	Форте	Помірний
Моторна	Піанісімо	Швидкий
Декламаційна	Піано	Повільний

Щоб створити музичний образ дотепного й задержу- ватого Полішинеля, композитор Сергій Рахманінов ви- користав не тільки відповідні темп і динаміку, а також фактуру.

Фактура – це те, з чого складається музика. Напри- клад, з мелодії та акомпанементу або з акордів. Це – акордова фактура, як у п'єсі «Полішинель».

Композитор Ігор Стравінський присвятив лялькам два балети: «Петрушка» і «Пульчинелла».

І. Стравінський. Балет Петрушка (фрагменти – тема гу- ляння, танок ляльок, що ожили).

Які за характером бувають мелодії?

2. ЗА ЛАШТУНКАМИ ЛЯЛЬКОВОГО ТЕАТРУ

Рукавична лялька

Пальчикові ляльки

У справжньому ляльковому театрі «живуть» різні ляльки, і рухаються вони на сцені також по-різному. Рукавичну ляльку актор одягає на руку, як рукавичку, а маленькі пальчикові – можуть легко розміститися на пальцях.

Ще є ляльки-маріонетки. Таким персонажем керують за допомогою ниток, шнурів або тоненьких дротиків, що прикріплені до голови, рук, ніг та інших частин фігурки. А найбільше в сучасних театрах тростевих ляльок. Ляльководи вправно «оживляють» їх за допомогою спеціальних паличок-тростинок.

 Пригадай головних героїв українського народного лялькового театру вертепу. Як вони рухаються?

Ляльок – персонажів театральної вистави виготовляє художник-лялькар. Саме цей майстер робить їх веселими чи сумними, добрими або злими, а завдяки актору-ляльководу вони «оживають»: бавляться й танцюють, розмовляють і співають, плачуть і сміються.

*О. Литовченко. Лялька-маріонетка
Тростеві ляльки*

Визнач настрій кожної ляльки і спробуй перед дзеркалом зобразити різні вирази обличчя. Якого відомого тобі персонажа можуть «зіграти» такі актори?

Петрушка – найвеселіший із цих персонажів. Такі веселуни є в кожній країні. У Франції – це Полішинель, в Англії – Панч, у Туреччині – Карагьоз, у Чехії – Кашпарек. Його вбирали у квітчасту сорочку та натягували на голову червоний ковпак.

Виліпи з пластиліну (пластики, глини) веселого Петрушку або іншого персонажа лялькової вистави. За основу візьми олівець або паличку. Одяг для свого персонажа можеш зробити з кольорового паперу (тканини).

Як рухаються персонажі в ляльковому театрі?

3. КАЗКОВІ ГЕРОЇ НА ТЕЛЕЕКРАНІ

З героями казок ми зустрічаємося також, коли дивимося телевізор. Наприклад, з улюбленим героєм усіх дітей Буратіно. Адже про нього створено чимало пісень і фільмів.

К/ф «Золотий ключик» (фрагмент).

А чи знаєш ти, що італійський письменник Карл Коллоді придумав казку про дерев'яного хлопчика Пінокіо, а російський письменник Олексій Толстой запозичив цей сюжет і написав «Золотий ключик, або Пригоди Буратіно»? А ключик не просто золо-

тий. Він – чарівний! Ключик, що відкриває потаємні двері в комірчині тата Карло, де є сходи, що ведуть до щасливої країни краси, добра та знань. Цей золотий ключик допоможе нам відкрити потаємні двері до Країни Мистецтв і творити різні мистецькі дива.

ДИВО ПЕРШЕ (ТЕАТРАЛЬНЕ)

Пригадай героїв казки «Золотий ключик» – Буратіно, Мальвіну і П'єро. Спробуй відповідною інтонацією передати характер цих персонажів.

*Я – герой цієї казки.
Впізнай мене без підказки!*

Пригадай мультфільми (кінофільми) про Буратіно чи Пінокіо.

ДИВО ДРУГЕ (МУЗИЧНЕ)

Створи музичні інтонації Буратіно, Мальвіни та П'єро. Поміркуй, кого з персонажів можна охарактеризувати пісенною мелодією, кого – танцювальною, а чия мелодія може нагадувати говірку-декламацію.

В основі кожної мелодії лежить **інтонація**.

В. Косенко. Казка.

Яка інтонація лежить в основі цієї мелодії? Які слова-відтінки найточніше передають музичні образи?

піднесена

схвильована

поетична

меланхолійна

примхлива

граціозна

ніжна

окрилена

задушевна

Кадри з к/ф «Пригоди Буратіно»

Поекспериментуй у вільний час: придумай музичні інтонації до таких характерів: веселий, журливий, розгніваний, зляканий, спокійний.

3. КАЗКОВІ ГЕРОЇ НА ТЕЛЕЕКРАНІ

Захоплюючим і цікавим є мистецтво кіно. На екрані можуть відбуватися справжні чудеса: актори можуть раптово з'являтися і зникати, а за мить опинятися в інших країнах, дружити з хижими звірами і проникати в глибини морів та океанів.

У кіномистецтві завжди майстерно поєднані слова, міміка, жести акторів, музика, світло і колір.

Кадр з к/ф «Пригоди Буратіно»

Що, на твою думку, може робити художник у кіно?

Уяви, що актори чарівної казки виконують свої ролі у звичайному одязі й без відповідних декорацій. Чи буде такий кінофільм яскравим і захоплюючим?

Кадр з м/ф «Пригоди Буратіно»

ДИВО ТРЕТЄ (МІМІЧНЕ)

Спробуй перед дзеркалом відтворити міміку кожного з героїв казки.

ДИВО ЧЕТВЕРТЕ (ХУДОЖНЄ)

Намалюй героя казки «Золотий ключик» (кольорові олівці, крейда). Передай за допомогою міміки характер і настрої свого героя. Розкажи про нього. Поміркуй, яку форму має голова Буратіно, а яку – П'єро? Де на обличчі розміщені очі, ніс, рот? Як треба змінити форми очей і ротика, щоб веселий персонаж став сумним?

Як художники відтворюють на малюнках міміку казкових персонажів?

4. УКРАЇНЬСЬКА КАЗКА В МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ

Ми вже мандрували стежками музики й живопису, лялькового театру та кіно. Але є ще один вид мистецтва, який подобається і дітям, і дорослим. Про що йде мова?

МУЛЬТИКИ

Музика А. Мігай, вірші Н. Кулик

Перед початком співу зверни увагу, де потрібно брати дихання.

У пісні згадується герой української народної казки Котигорошко – сміливий хлопчик, який мав від народження величезну силу. Він переміг страшного Змія і звільнив з полону своїх братів і сестричку Оленку.

Пригадай казку про Котигорошка. Які побратими – дивовелетні допомагали йому?

М/ф «Котигорошко» (фрагмент).

 Уяви себе композитором. Придумай музичні інтонації для образів Котигорошка і Оленки.

«Я – сміливий Котигорошко,
Змія не боюсь нітрошки».

«А я – дівчинка Оленка,
добра і гарненька».

 Музика для Котигорошка й Оленки має бути подібною чи різною – контрастною? Розділи на дві колонки слова, що характеризуватимуть музику Котигорошка та Оленки:

рішучість	мужність	лагідність	ніжність	добродушність
енергійність	відважність	просвітленість	проникливість	
активність	зворушливість	наполегливість		

 А тепер уяви музичний образ Змія. Як ти гадаєш – щоб створити образ страшного Змія, краще використати ліричну й наспівну, грайливу й танцювальну мелодію чи мелодію, подібну до розмови-декламації, – речитатив? Для супроводу використай ударні й шумові інструменти.

Агов, хлопче! Ш-ш-ш...

А чого тобі тут треба? Ш-ш-ш...

Будемо битися чи миритися? Ш-ш-ш...

Н. Нижанківський. Коломийка.

 Поміркуй, яка частина твору більше підходить до характеристики образу Котигорошка, а яка – його сестрички Оленки. Як змінювалися фактура, гучність звучання?

Фактура	Мелодія з акомпанементом	Акорди	Мелодія з акомпанементом
Гучність	Тихо	Гучно	Тихо

Зміни в музичному творі – це **розвиток музики**.

Наведи приклади різних музичних інтонацій.

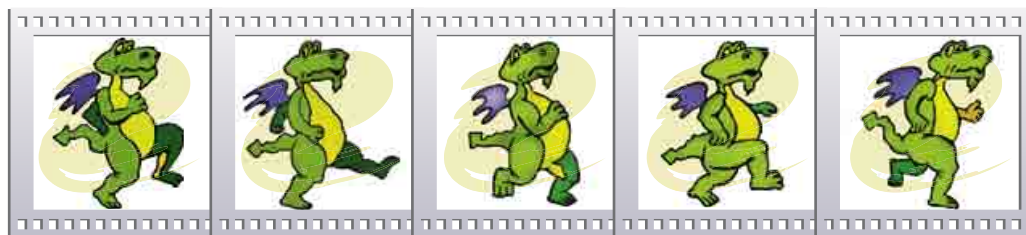
4. УКРАЇНСЬКА КАЗКА У МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ

Є на світі мистецтво, для героїв якого доступні всі чудеса і фантазії. Це – анімація. Для створення мультфільму необхідна праця багатьох художників-аніматорів. Одні створюють найважливіші сцени, розробляють одяг персонажів і предмети біля них. Інші – створюють зображення пейзажів чи внутрішніх приміщень будинків, замків, печер, де відбувається казкове дійство. Всі малюнки розфарбовуються і фіксуються.

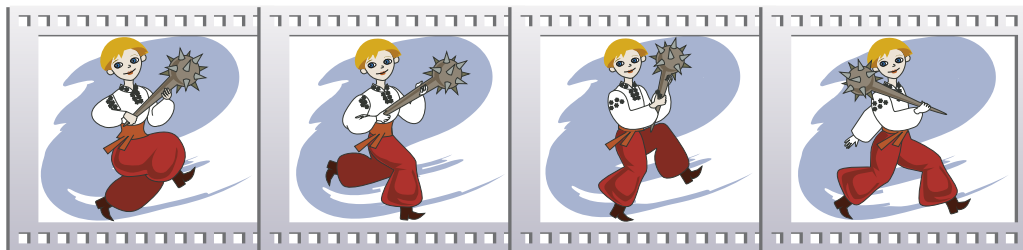

З якого мультфільму ці кадри? Пригадай, які ще сцени є в цій казці? Опиши, яким художник намагався зобразити головного героя.

Окремо мультиплікатори малюють багато зображень самих персонажів, послідовно відтворюючи їхні рухи.

Створення героїв мультфільмів вимагає від художника вміння малювати персонажів у русі, передавати їх характер та різноманітну міміку.

Зверни увагу, якою мають бути голова, тулуб, ручки та ніжки казкової істоти. Щоб надати особливої виразності фігурі персонажа мультфільму, художники використовують чіткий контур.

Намалюй з товаришами фрагменти до власного мультфільму про сміливого Котигорошка (*кольорові олівці, фломастери*). Фігури стануть виразнішими, якщо їх обвести контуром.

Розкажи, як художник-аніматор може зобразити богатиря, злого Змія, добру Оленку. Яка музика більше підходить Котигорошку, а яка – Змію?

5. МОРЕ ХВИЛЮЄТЬСЯ РАЗ, МОРЕ ХВИЛЮЄТЬСЯ ДВА, ПРОДОВЖУЮТЬСЯ ДИВА

Вітер в морі повіває і кораблик підганяє;
Він біжить по бурунах на роздутих парусах.
Мимо острова Буяна в царство славного Салтана...

О. Пушкін

Чи здогадуєшся, до якої казки ми сьогодні завітаємо?

Разом з видатним музичним казкарем – композитором Миколою Римським-Корсаковим ми потрапимо в чарівний світ музики і моря!

Як художник для відображення краси моря використовує різні фарби, так і композитор створює свою оркестрову картину за допомогою тембрів музичних інструментів.

М. Римський-Корсаков. Опера «Казка про царя Салтана».
Вступ.

Як композитор «малює» музику моря? Які тембри інструментів використовує? Яка з картин, на твою думку, найкраще відтворює настрій, створений музикою?

*А. Куїнджі. Море
з парусним кораблем*

*В. Юров.
Морський пейзаж*

А. Куркін. Тридцять три богатирі М. Врубель. Царівна-Лебідь

Казка – це завжди дива. Наприклад, у «Казці про царя Салтана» згадуються такі дива: білочка, яка гризе золоті горішки, брати-велетні, які виходять з моря і охороняють місто, та надзвичайно вродлива дівчина – Царівна-Лебідь. Ось як про це «розповіла» музика.

М. Римський-Корсаков. Опера «Казка про царя Салтана». «Три дива».

Порівняй музичні інтонації, що характеризують білочку, богатирів та Царівну-Лебідь. Яка з них ніжна і наспівна, яка – грайливо-танцювальна, а яка – велично-маршова? Музичні образи «трьох див» подібні чи контрастні?

Контраст

зіставлення протилежного:
гучно – тихо, швидко –
повільно, весело – сумно

зіставлення протилежного:
велике – мале,
світле – темне тощо

У вільний час переглянь м/ф «Казка про царя Салтана».

5. МОРЕ ХВИЛЮЄТЬСЯ РАЗ, МОРЕ ХВИЛЮЄТЬСЯ ДВА, ПРОДОВЖУЮТЬСЯ ДИВА

Краса і сила моря завжди захоплювала художників, надихала їх на творчість. Одні зображували море спокійне й лагідне, інші – передавали негоду, з темними хмарами, дощем і вітром, що здіймає високі важкі хвилі...

І. Айвазовський.
Ніч. Блакитна хвиля

І. Айвазовський.
Бурхливе море вночі

Пригадай, що означає слово «пейзаж». Порівняй колорит обох картин. Чим він відрізняється? Яка музика може передати настрій спокійного моря, а яка – бурі? Які пейзажі ти вже малював? Добери характеристики настроїв моря: бурхливе, лагідне, спокійне, схвильоване, грайливе, грізне, страшне...

Пейзаж, на якому зображено море, називають *мариною*. Зображення моря можна побачити не лише в музеях та на художніх виставках, а й у театрі, де головною декорацією для вистави може бути морський пейзаж.

Для того щоб поставити в театрі, наприклад, оперу «Казка про царя Салтана», художнику-декоратору треба створити багато різних за настроєм морських краєвидів.

1. Білібін. Ескізи декорацій до «Казки про царя Салтана»

Воду в морі можна намалювати невеличкими хвилями або плямами синього, блакитного, зеленого, фіолетового та білого кольорів.

Чому вода виглядатиме несправжньою, якщо намалювати її одним кольором? Який колір можна додати, якщо водичка переливається на ранішньому сонці? А якого кольору ми бачимо воду ввечері?

Створи до музики М. Римського-Корсакова кілька власних марин, контрастних за настроями (*акварель, гуаш, змішана техніка*). Пейзаж буде цікавішим, якщо на ньому зобразити невеличкий парусник.

Який пейзаж називають «мариною»?

6. ЗАГАДКИ ТЕРПСІХОРИ

У казці все неймовірно стає можливим. Наприклад, щоб розкрити свої таємниці, із глибини віків до нас прибула Терпсіхора. Це – грецька муза, покровителька танцювального мистецтва.

КАЗКА СВІТАМИ МАНДРУЄ

Музика Є. Птичкіна, вірші М. Пляцковського

Каз-ка сві-та-ми ман-дру-є, ді-тям всім ра-дість да-
ру - є, каз - ка жи-ве на по - ля - ні,
та - не в ран-ко - вім ту - ма - ні.

Той, хто вважає себе знавцем балету, мусить розгадати загадки музи танцю.

1

Які балети
ти знаєш?

2

Що таке
«па-де-де»?

3

Які види мистецтва «зустрічаються»
в балеті?

Сцена з балету «Попелюшка»

С. Прокоф'єв. Балет «Попелюшка» (вальс, галоп).

Порівняй два танці: що в них спільного, а що – відмінного?

Зверни увагу, що розвиток музики вальсу передає різні характеристики образу Попелюшки: доброї і лагідної, мрійливої і ніжної або радісної і піднесеної, що граціозно кружляє в ритмі вальсу.

А як розвивається музика галоу – старовинного швидкого танцю, що виконує Принц, який подорожує світом у пошуках коханої дівчини?

Уяви, що й ти танцівник на балетній сцені. Спробуй відобразити пантомімою характерні риси героїв балету «Попелюшка» С. Прокоф'єва. (Імпровізація під музику «Вальс» і «Галоп»).

Е. Дега. Блакитні танцівниці

Хто зміг би виконувати ці танці? Який танок виконують «блакитні танцівниці» Едгара Дега?

У творах яких видів мистецтва ми можемо зустрітися з прекрасною і лагідною Попелюшкою?

6. ЗАГАДКИ ТЕРПСІХОРИ

Чарівні казки можна побачити не тільки в ляльковому театрі й на телеекрані. Балет – це мистецтво, яке завдяки граційному танцю і прекрасній музиці дозволяє артистові передати зовнішній вигляд, характер, настрій і рухи будь-якого казкового персонажа. Тут теж є важливою робота художника, який спочатку придумує, а потім малює ескізи костюмів та декорацій для кожної окремої казки.

Сцени з балету «Попелюшка»

А. Столбова.
Попелюшка

? Пригадай, які чарівні історії, відтворені в балеті, ти пам'ятаєш. Назви персонажів цих казок. Який характер танцю найбільше підходить для кожного з них?

Добра й чарівна Попелюшка вітає нас із театральної сцени, телеекранів і картин художників.

? Який саме момент із казки відтворила художниця? Як колорит картини допомагає зрозуміти, що відчуває Попелюшка?

Пригадай, що в казці «Попелюшка» відбуваються ще й чарівні перетворення. Добра Фея робить зі звичайнісінького гарбуза карету, з мишей – швидких коней, а зі щура – кучера, який везе дівчину на королівський бал.

Подивися, як художник зумів перетворити звичайні природні форми на карету, коней та кучера. Поміркуй і скажи, які ще предмети навколо нагадують тобі природні форми.

Намалюй дивні перетворення, що відбуваються з героями казки «Попелюшка». Створи відповідний настрій та колорит за допомогою монотипії, а форму самих предметів намалюй фломастером чи гелевою ручкою.

Який фрагмент музики Прокоф'єва найкраще озвучить чарівні перетворення на твоїй картині?

7. ПОРТРЕТНА ГАЛЕРЕЯ

Усім дітям подобаються казки Шарля Перро «Попелюшка», «Червона Шапочка», «Кіт у чоботях» та багато інших. Цей французький письменник об'єднав декілька популярних творів у збірку «Казки матінки Гуски». Матінка Гуска – це старенька казкарка.

Французький композитор Моріс Равель написав сюїту для двох фортепіано, яку так і назвав «Моя матінка Гуска». А український композитор Вадим Гомоляка створив балет про Кота в чоботях.

М. Равель. Сюїта «Моя матінка Гуска», «Хлопчик-мізинчик», «Красуня, що спить у лісі». *В. Гомоляка.* Балет «Кіт у чоботях» (фрагменти).

Які портрети «намалював» композитор? Уяви і опиши словами характер цих героїв. Розкажи про свої враження від музичного образу Кота в чоботях.

Г. Доре. Ілюстрації до казок Ш. Перро

Деякі персонажі казок Шарля Перро «знімалися» у кіно.

К/ф (м/ф) «Червона Шапочка», «Кіт у чоботях» (фрагменти).

ПІСНЯ ЧЕРВОНОЇ ШАПОЧКИ

Музика О. Рибнікова, вірші Ю. Михайлова

Переклад Л. Глазунової

mf V

Як - що дов - го, дов - го, дов - го,
як - що дов-го по до-ріж - ці, як - що дов-го по сте-жин-
ці ї - хать, біг - ти чи пов-зти,
то на-пев-но, то мож-ли - во, па - м'я-тай, бо це важ-ли-
во, що та - ке ціл-ком мож-ли - во,
і до Аф - ри - ки дій - ти.

Прислухайся до співу товаришів, красиво проспівуй звуки.

У вільний час поцікався збіркою казок Ш. Перро. Які з цих творів ти бачив на телеекрані?

7. ПОРТРЕТНА ГАЛЕРЕЯ

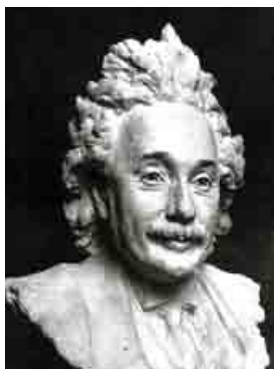
Якщо намалює художник людину,
Що йде, чи сидить, чи тримає букет,
Чи з рамки на всіх придивляється пильно,
То знай, що картина ця зветься – ПОРТРЕТ.

Людина завжди була і залишається головним героєм в образотворчому мистецтві. Саме художники вміють мовою фарб, ліній і пластики розповісти про людину, показати риси її обличчя, передати характер та настрій.

Зображення людини в мистецтві називають *портретом*.

Л. Берніні. Портрет
Людовика XIV

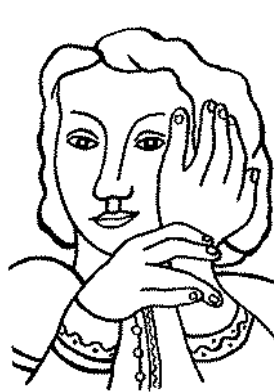
С. Конєнков. Пор-
трет А. Ейнштейна

Е. Філлїпс.
Дівчинка з котом

В. Лемзяков.
Чарівник

Ф. Леже. Жіно-
чий портрет

Л. да Вінчі.
Голова Леди

Зазвичай портрети виконують з натури, тобто коли той, кого малюють, знаходиться безпосередньо перед художником. Лише так можна роздивитися обличчя, розгадати характер, відчувати настрій і навіть зрозуміти думки конкретної людини.

З. Серебрякова.
Сніданок

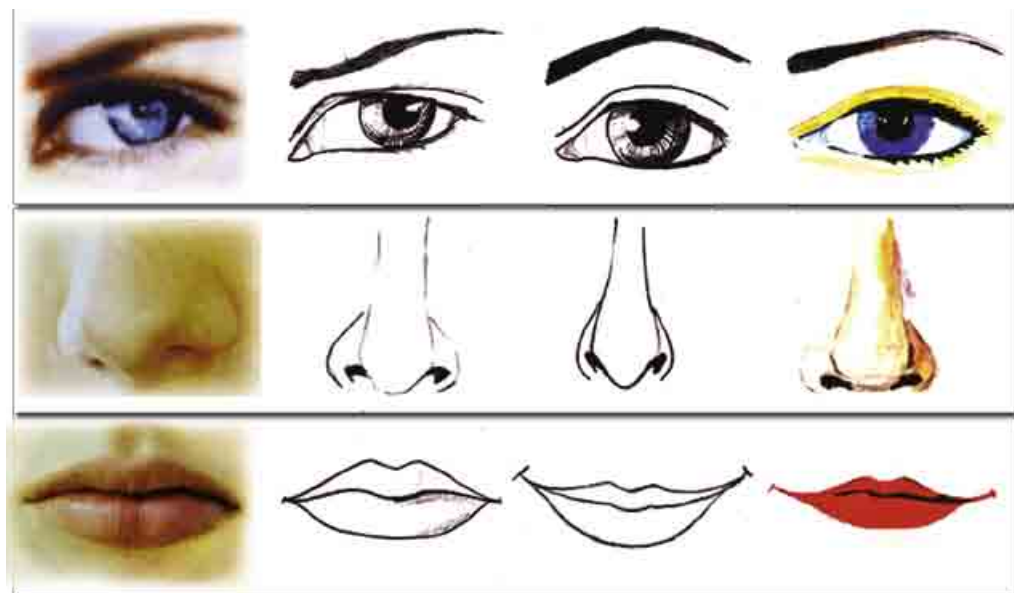
Ф. Зубер-
Бюхлер. Дівчин-
ка з букетом

Ф. Кричевський.
Хлопчик з пташкою

За виразом обличчя розкажи, який настрій був у кожної зі портретованих осіб. Чому ти так думаєш?

Яку форму мають очі, ніс, губи людини?

А. Дюрер. Автопортрет

З. Серебрякова. Автопортрет у костюмі П'єро

Л. да Вінчі.
Автопортрет

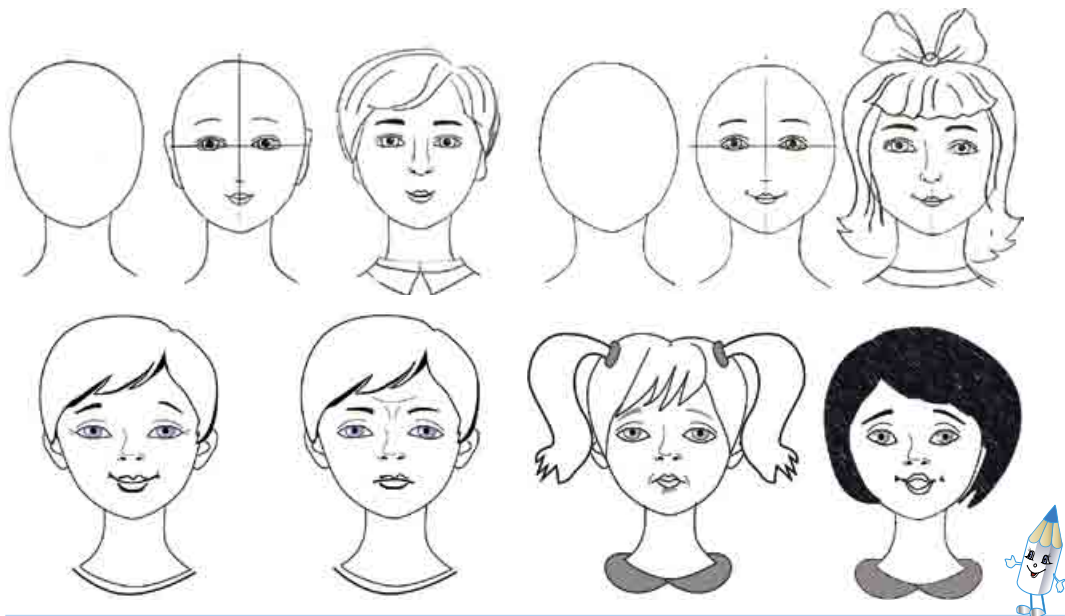
Цікаво, що можна створювати не лише портрети інших людей. Якщо художник намалював себе, то таке зображення називають *автопортретом*.

Розглянь автопортрети і скажи, якими побачили себе художники. Образ якого персонажа найбільше підходить тобі?

Портрети бувають погрудні – коли зображено голову і плечі, такі, в яких людину зображено на повний зріст, та групові – коли в одному художньому творі зображено портрети відразу кількох людей.

Ти вже дізнався про багатьох героїв літературних і музичних казок, ліпив та малював їхні лялькові «портрети». Тепер навчимося малювати обличчя твоїх ровесників.

 Уважно роздивися своє обличчя в дзеркалі. Посміхнись, а потім зроби вигляд, що плачеш. Зверни увагу, як змінилися твої очі, брови та губи, коли ти посміхаєшся чи вдаєш, що плачеш.

Пам'ятай, що такі спостереження є дуже важливими для виконання твого автопортрета.

 Намалюй автопортрет у костюмі одного з героїв казок Ш. Перро (*воскові олівці, акварельні фарби*). Разом із друзями створи у приміщенні класу портретну галерею.

 Що таке «портрет»? Що потрібно знати художнику, аби намалювати портрет?

ЛЕГЕНДАРНІ ГЕРОЇ В МИСТЕЦТВІ

1. ГЕРОЇ ДАВНІХ МІФІВ

Часто в нашому житті ми чуємо слова «герой», «героїзм».

Герої – це, по-перше, люди, які уклалися подвигами, а по-друге, – дійові особи творів літератури та мистецтва. Наприклад, міфів Давньої Греції.

Прометей – одна з найблагородніших постатей у міфах. Він наділив розумом людей, які жили в печерах, навчив їх споруджувати будинки, розкрив таємниці мистецтва, ремесел та писемності. Прометей приручив тварин і спустив на море кораблі, дав хворим ліки, зокрема знайшов трави, що тамують біль. Саме він приніс на землю перше полум'я зі сховища небесного вогню і навчив людей вміло ним користуватися. А найголовніше – Прометей розбудив у людині дух і дав їй силу владарювання світом.

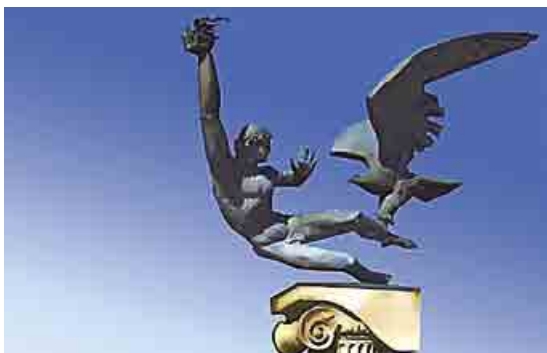
М/ф «Прометей» (фрагмент).

К. Стеценко. Хор «Прометей» (фрагмент).

Які риси Прометея передає музика? Чи можна назвати її героїчною і чому? Порівняй музичний і художні образи Прометея. У чому вони співзвучні?

Статуя Прометея. Нью-Йорк

Р. Красницький. Викрадення вогню

Людину вважали героєм не лише за її силу і могутність. До відомих міфологічних героїв належить співець Орфей. Він спустився у повне страхіть підземне царство Аїда, щоб повернути до життя свою кохану дружину Еврідіку, яка загинула від укусу змії. Орфей полонив усіх своїм чарівним співом та грою. Чудові мелодії музиканта виклика́ли сльози, його голосу корилися дикі звірі, дерева і навіть скелі. Не тільки в міфах оспівано любов Орфея та Еврідіки. Німецький композитор Христов Віллібальд Глюк присвятив їм оперу.

Орфей, що грає на лірі. Мозаїка

Орфей і Еврідіка. Рельєф

Є такий вираз: «мінорний настрій», тобто сумний, затемнений, пригнічений, навіть трагічний. Для відтворення сумних, трагічних настроїв композитори пишуть музику в *мінорному ладі*. *Лад* – це об'єднання звуків.

Х.В. Глюк. Мелодія з опери «Орфей і Еврідіка».

Розкажи про свої почуття від почутої музики. Добери музичні інструменти, за допомогою яких можна відтворити мінорний настрій.

Пригадай інших героїв міфів Давньої Греції, яких ти знаєш.

1. ГЕРОЇ ДАВНІХ МІФІВ

Я. Коссірс.
Прометей

Про незвичайні подвиги розповідається у міфах Давньої Греції, тобто цікавих історіях, у яких дійсне переплітається з вигаданим, навіть фантастичним.

Прометей подарував людям вогонь. За це його було жорстоко покарано. Його визволив з кайданів могутній Геракл – найдужчий серед людей. Завдяки силі й спритності він убив грізного лева, переміг потворну багатоголову гідру, приборкав злющого пса

Цербера та уславився багатьма іншими подвигами. Ці та інші міфічні образи втілені митцями в образотворчому та кіномистецтвах.

М/ф «Останній подвиг Геракла» (фрагмент).

Давні грецькі майстри, зокрема, зображали своїх героїв у вигляді силуетів на керамічних вазах.

Гідрія з чорнофігурним розписом

Битва Геракла з Геріоном.
Фрагмент розпису

Атична
амфора

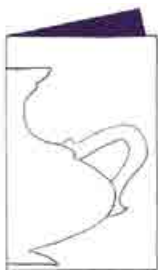
Зверни увагу, що силуетні зображення фігур або предметів малюються, зазвичай, чорним кольором на світлому тлі або світлим – на темному. Пам'ятай, що такий малюнок має бути дуже виразним, але без зайвих деталей.

Музиканти. Зображення на аттичних вазах

Створи силует Орфея, Евродіки або ліри, звучання якої зачаровує все навколо, і розмісти його на зображенні керамічної вази. Передусім, виріж форму вази і зроби легкий начерк майбутнього силуету (*олівці, крейди, фломастери темних кольорів*). Визнач величину зображення на обраному форматі. Простим олівцем зроби начерк фігури персонажа міфу чи форми ліри. Силуети зафарбуй.

Які зображення називають силуетом?

2. БОГАТИРІ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Одним з найдавніших літературних творів про захисників нашої рідної землі є «Слово про Ігорів похід». У ньому співець Боян розповідає про події часів Київської Русі, прославляє героїв – князів та воїнів-русичів.

Боян співав, акомпануючи собі на гуслях. Про це можна дізнатися, прочитавши такий фрагмент книги:

«Боян же, братие, не 10 соколов на стадо лебедей пущаще, но своя вещи персты на живае струны вскладаше, они же сами князям славу рокотаху».

Уяви себе Бояном. Виконай речитативом наведений вище уривок з тексту «Слова...».

Б. Ольшанський.
Із глибини віків

В. Васнецов.
Боян

На сюжет «Слова про Ігорів похід» композитор Олександр Бородін написав оперу «Князь Ігор». На її початку звучить хор «Сонцю красному – слава», що втілює урочистість, героїзм, сильний дух і велич народу. Щоб передати радісні, піднесені й натхненні настрої, автор написав музику хору в *мажорному ладі*.

О. Бородін. Опера «Князь Ігор». Пролог. Хор «Сонцю красному – слава».

Який характер музики? Як розвивається музика? У хорі звучать пісенні, маршові чи танцювальні інтонації? Як змінюються темп і гучність? Зверни увагу на те, який склад хору (чоловічі, жіночі голоси) виконує твір.

Героїчні мотиви пронизують й інший твір Олександра Бородіна – симфонію, яка має назву «Богатирська».

О. Бородін. «Богатирська симфонія». І ч.

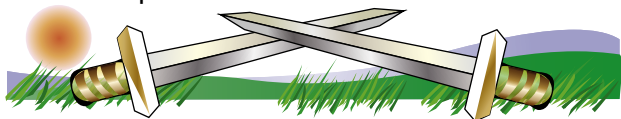
Зверни увагу, що музика передала два різні – *контрастні* – образи. У великих творах музика часто розвивається на основі різних *контрастних* тем.

Охарактеризуй і порівняй музичні теми симфонії (мелодія, гучність, фактура тощо). Порівняй героїчні образи у різних видах мистецтва і вислови своє ставлення до них. У яких кольорах ти уявляєш звучання хору, а у яких – звучання симфонічного оркестру у творах О. Бородіна?

Як музика може створювати героїчні, урочисті образи? Які якості потрібні герою – захиснику Батьківщини?

В. Васнецов.
Бій Добрині Микитича
з триголовим змієм

2. БОГАТИРІ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Богатирі завжди були втіленням ідеального образу мужнього воїна – захисника рідної землі. За народними переказами, один-єдиний герой міг самотужки боротися проти сотень ворогів.

В. Васнецов. Три богатирі

Кадр з м/ф «Три богатирі»

Вислови власне ставлення до героїчних образів В. Васнецова. Які якості героїв – захисників Батьківщини передали художники?

Згодом люди почали описувати подвиги своїх героїв у книжках. Перші книжки писалися від руки. Головними елементами рукописних книжок були: мініатюра (зроблений від руки кольоровий малюнок), заставка (орнамент, що прикрашає початок розділу книги) й *ініціал*, або *буквиця*, – заголовна буква великого розміру, з якої починався текст.

Аркуш рукописної книжки з ініціалом

Сучасні книжки також прикрашають буквицями. Часто сама буквиця намальована так детально, що може слугувати ілюстрацією до казки, міфу, билини, вірша чи оповідання. Виконують такі зображення художники-графіки.

За якими елементами буквиці ти можеш здогадатися, про що йдеться в тексті книжки? Який графічний прийом використовують художники, щоб зображення стало чітким і виразним?

Створи буквицю для оздоблення книжки, яку ти нещодавно прочитав.

Чим схожі богатирі, створені художниками і композиторами? Опиши, якою ти бачиш буквицю, з якої розпочинається історія про богатирів.

3. КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ

В українській народній творчості нерідко оспівується сміливість запорожців – героїв козацької доби. Народна мудрість так і мовить: «Козацькому роду нема переводу».

Такі риси козаків, як мужність, завзятість, вірність Батьківщині, притаманні не тільки українцям минулого. Ці риси шануються і в наш час. Із хлопчиків-козачат у майбутньому виростуть справжні герої.

КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ

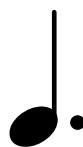
Музика М. Балери, вірші М. Воньо і П. Карася

mf *V*

Ся - я - ли на сон - ці шаб-лі за - по-рож - ців,
як во - ни на ко - нях гна - ли во - ро-гів...
Ко-заць-ко - му ро - ду не - ма пе - ре - во - ду,
ли - не йо - го сла - ва зда - ле - чі ві - ків.

Зверни увагу на нотний запис мелодії пісні. Її маршовий характер передається чітким – *пунктирним ритмом*. Він зображується крапочною біля ноти, яка продовжує тривалість ноти.

Є. Адамцевич. Запорозький марш.

Передай пульс і відтвори ритм маршу. Чи є в цьому творі пунктирний ритм? Пригадай, що означає слово «пунктир» в образотворчому мистецтві.

П. Андрусів. Козацькі старшини

Про що можуть говорити козаки на картині П. Андрусіва? Уяви і спробуй озвучити їхню розмову.

Разом з друзями відтворіть ритмічну партитуру.

Як музика може передавати веселі, героїчні або трагічні образи?

3. КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ

Героями художніх творів живописців, графіків, скульпторів, майстрів декоративного мистецтва часто є українські козаки. Так називали вільних озброєних людей, які ставали на захист рідної землі від ворогів.

Картина Іллі Рєпіна «Запорожці пишуть листа турецькому султанові» підтверджує відому істину, що художник, зупинивши мить, може передати цілий світ. Світ звиятиги, слави, гумору, життєлюбства. Якщо вдивитися в обличчя, в очі запорожців, то можна побачити, які різні козаки за характером – веселі, задумливі, суворі.

І. Рєпін. Запорожці пишуть листа турецькому султанові

Які характери козаків вдалося передати художнику-живописцю?

Козаки-запорожці стали героями не тільки музичних і художніх творів, а й мультиплікаційних фільмів.

Козаки Око, Грай і Тур – герої відомих українських мультфільмів. Ці різні за характером і вдачею персонажі втілюють кращі якості українців: товарииськість, спритність, розум, дотепність. Зверни увагу на те, що козаки з мультфільмів відрізняються і за характером, і за зовнішністю. Один – маленький і гладкий, другий навпаки – високий і худий, а третій – це просто козак-богатир.

Кадр з м/ф
«Як козаки....»

М/ф з козацького серіалу (на вибір).

Чим відрізняється зображення людей на картинах і в мультфільмах?

Щоб намалювати козака з мультфільму, художники-аніматори спрощують загальний вигляд фігури людини, але роблять більш виразними риси обличчя. Такий прийом називають *стилізацією*.

Намалюй веселих та вигадливих козаків. Разом з товаришами створіть власну «козацьку» історію в малюнках.

Де ще, окрім мультфільмів, можна спостерігати стилізовані зображення людей?

4. ПАМ'ЯТЬ ПРО НИХ ЖИВЕ У ВІКАХ

Дивна річ – людська пам'ять. Скільки б часу не минуло, а народ пам'ятає своїх героїв – відомих гетьманів, полководців і безіменних солдат, які визволяли нашу Батьківщину від ворогів.

Героїчні події минулого відображено в піснях борців за волю України.

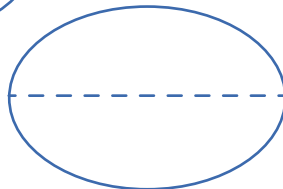
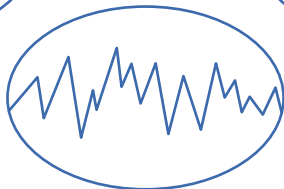
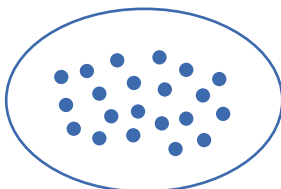
ЇХАВ СТРЕЛЕЦЬ НА ВІЙНОНЬКУ

Маршово

Ї - хав стрі - лець на вій - онь - ку, ска - зав: "Про-
щай, дів-чи - онь - ко! Про-щай, дів - чи-но, чор-но-бри-
вонь - ко, і - ду в чу - жу сто-ро - онь - ку!

Проплескай ритм пісні. Добери лінії, які б відповідали характеру мелодії: «лінія-пружинка», «лінія-хвиля», «лінія-зигзаг», «лінія-пунктир».

М. Гайворонський. Варіації на тему «Їхав стрілець на війноньку».

Чи упізнаєш ти пісню? Яким чином у фортепіанній фактурі передано рух вершника? Порівняй різні частини твору: як змінюється характер музики, як відбувається її розвиток. Як змінюється супровід мелодії?

Постійні зміни однієї теми впродовж музичного твору називаються *варіації*, а розвиток музики – *варіаційний*.

М. Колядко. Козацька розвідка в степу

Порівняй рух вершників у музичному та живописному творах.

За допомогою різних музичних інструментів та ритмів створи варіації супроводу твоєї улюбленої пісні.

Які пісні про героїчне минуле нашого народу ти знаєш?

4. ПАМ'ЯТЬ ПРО НИХ ЖИВЕ У ВІКАХ

Кожен народ завжди зберігає пам'ять про героїчні події минулого своєї країни. Відомі гетьмани, полководці, безіменні солдати, які визволяли нашу рідну землю від ворогів, споглядають на нас із картин художників, скульптурних композицій, стають героями театральних вистав і художніх фільмів.

В усі часи люди створювали героям пам'ятники. У самому серці Києва на Софійській площі височить пам'ятник українському гетьману Богдану Хмельницькому. Він зображений на високому постаменті, на коні, з піднятою булавою в руці.

Яке враження викликає скульптура гетьмана Б. Хмельницького? Пригадай, до якого виду скульптури належить цей пам'ятник – круглої чи рельєфу. Поміркуй і скажи, що намагався відтворити скульптор – спокій чи рух.

М. Мікешин. Пам'ятник Б. Хмельницькому. Київ

Скульптурну чи іншу композицію, в якій художник передав рух, називають *динамічною*. Якщо зображення відображає стан спокою, його називають *статичним*.

Як і героїв-визволителів, народ шанує й видатних митців – художників, скульпторів, архітекторів, композиторів, акторів. На стінах будинків можна побачити пам'ятні дошки, присвячені відомим людям. Їх створюють скульптори у вигляді рельєфу. *Рельєфом* називають об'ємне зображення предметів, що лише частково виступає над площиною.

Який з цих творів є рельєфом, а який – круглою скульптурою?

Виліпи на площині пам'ятний рельєф богатирю (картон, пластилін).

Динаміка

гучність музичного
звучання

передача руху
в композиції

Якою має бути динамічна композиція? Що таке рельєф?

5. КОБЗАРІ – СПІВЦІ СЛАВИ УКРАЇНИ

Кобзарі та лірники – це музиканти, які мандрували Україною, грали на кобзі або лірі, оспівуючи героїчне минуле нашого народу. Вони складали думи та пісні про козацтво, їхнє життя, боротьбу з ворогом, трагічну долю.

К/ф «Сліпий музикант» (фрагмент).

Ю. Щуровський. Розповідь старого кобзаря. В. Барвінський. Пісня лірника.

Порівняй особливості вираження героїчних настроїв, почуттів, ідей у творах. Які інтонації переважають у музичних творах – пісенні, танцювальні, декламаційні, маршові? Як композитори передають на фортепіано особливості гри на українських народних інструментах?

Сліпі співці ходили з хлопчиками-поводирями по містах і селах, своїми піснями зворушуючи серця людей. Українські митці створили багато творів про кобзарів та лірників.

Л. Жемчужніков. Кобзар на шляху

В. Шум. Кобзар

Роздивись твори мистецтва і спробуй розказати про життя хлопчика-поводиря, про його майбутню долю.

М/ф «Дума про козака Голоту».

Українським кобзарем вважав себе видатний поет Тарас Шевченко. Збірка його творів так і називається «Кобзар».

НАШ СПІВЕЦЬ ТАРАС
Музика М. Дремлюги, вірші Г. Бойка

tr *Помірно* *mf*

1. В зе-ле-ні кві-ту-чій Ка-нів на Дніп-рі, пам'-ят-ник на
кру-чі, на кру-тій го-рі. Там ле-жить ве-ли-кий
наш спі-вець Та-рас, та жи-вий на-ві-ки він в сер-цях у нас.

Пригадай і назви українські народні інструменти. У виконанні яких інструментів найкраще звучатиме героїчна музика?

5. КОБЗАРІ – СПІВЦІ СЛАВИ УКРАЇНИ

Лірники й кобзарі мандрували з хлопчиками-поводирями. Коли вони заходили в село, люди навіть покидали роботу і йшли слухати пісні про подвиги героїв, які воювали за щастя рідної землі. Слухаючи сліпого співця, старі й малі раділи славним перемогам і плакали разом з ним, коли йшлося про загибель мужнього воїна. Радісні пісні примушували людей забути про їхні турботи, і все навколо здавалося світлим і радісним.

Видатним українським кобзарем був Остап Вересай, який із чотирьох років став сліпим. Вересай відомий як виконавець народних дум, пісень. У селі Сокиринці Чернігівської області йому встановлено пам'ятник.

Л. Позен. Лірник

Пам'ятник О. Вересаю

Хто такі кобзарі та лірники? Розкажи, якими їх зобразили скульптори.

Про Вересая знав і Тарас Шевченко. Він навіть подарував йому свою книгу «Кобзар» з дарчим написом. Митець часто оспівував у віршах цих знедолених людей,

Т. Шевченко. Почаївська лавра

та й самого його стали називати Великим Кобзарем. Він прожив дуже складне життя і був не лише поетом, а й художником – малював портрети, пейзажі, сцени з народного життя. Художня спадщина митця налічує сотні творів, які зберігаються в Національному музеї Тараса Шевченка в Києві.

Поезіями Т. Шевченка захоплювалися живописці, графіки, скульптори, майстри декоративного мистецтва.

Т. Шевченко.
Автопортрет

М. Тимченко. Рече та стогне
Дніпр широкий. Фрагмент

М. Тимченко. Садок вишневий
коло хати. Фрагмент

Порівняй настрої та колорит обох творів. У якій картині і як художниця передала рух?

Спробуй і ти виконати ілюстрацію до одного з віршів Тараса Шевченка. Уважно прочитай твір і уяви, про що в ньому йдеться. Обери формат і розмісти на ньому свій малюнок.

Поміркуй, чому українського поета Тараса Шевченка називають Великим Кобзарем.

6. ЛЕГЕНДАРНІ МИТЦІ

В. Сухенко.
М. Чурай

Незвичайними подіями і нерозгаданими таємницями сповнені народні легенди. У них переплітається дивовижне й повсякденне, вони оповиті казковістю, вигадкою.

У легендах розповідається про реальних або уявних героїв.

Широковідомою є легенда про Україну-дівчину, в якій оповідається про те, що Бог, одарюючи дітей різних народів талантами, подарував дівчині-Україні неоціненний дар – пісню.

УКРАЇНО-ДІВЧИНО

Музика М. Мельника, вірші М. Бути

mp *V*

О - зо-вись со - піл - ко-ю, чер-во - на ка - ли - нонь-ко.

V *mf*

Роз-ка-жи, що ба-чи-ла на сво-ім ві - ку. Ти при-йшла ле-

V *1.*

ген-до-ю з дав-ни-ни гли - бо-ко-ї, Ук-ра-ї - но - дів-чи-но

2.

в зо-ря-нім він - ку. дів - чи-но в зо-ря-нім він - ку.

Народ зберігає оповиті казковістю й вигадками легенди про людей особливої долі. Прикладом може послужити легендарна постать Марусі Чурай – талановитої полтавської співачки і поетеси. Упродовж трьох віків пісні цієї дзвінкоголосої дівчини лунають над нашою землею, цвітуть мов калина навесні.

Українські народні пісні «Ой, не ходи, Грицю», «Засвіт встали козаченьки» (фрагменти).

Яка з двох картин передає настрої, схожі з піснею «Україно-дівчино»? Поцікався долею Марусі Чурай.

І. Марчук. Пробудження

І. Скицюк. Доля

Існують легенди про митців, наприклад, про скрипаль-віртуоза Нікколо Паганіні. Як свідчить легенда, злі люди, сповнені заздрощів до слави музиканта, перед концертом непомітно підпиляли струни на його скрипці. Коли під час гри на сцені струни по черзі почали рватися, Паганіні продовжував грати, не зупиняючись. Навіть на одній струні він так прекрасно й майстерно виконував музику, що слухачам здавалося, ніби грає оркестр.

Н. Паганіні

Н. Паганіні. Каприс № 24.

Спробуй пояснити народну мудрість: «Українці співають цілий рік і весь вік».

6. ЛЕГЕНДАРНІ МИТЦІ

Пам'ятник Марусі
Чурай (Українській
пісні) в Полтаві

Г. Денисенко.
Ода гончареві

І. Сколоздра.
Ненаписана казка

Багато незвичайних легенд було складено про ковалів, гончарів та інших народних майстрів. За вмілі руки народ наділяв їх особливими, навіть чарівними здібностями, а вони натомість дарували йому у своїх виробах красу і радість.

Пригадай, хто така Маруся Чурай. Поміркуй, чому її образ було обрано для створення символічного монумента безсмертній українській народній пісні в Полтаві.

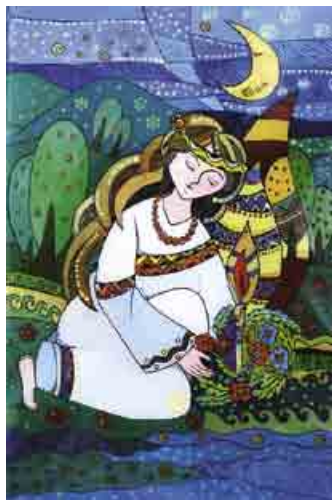
Чому, на твою думку, саме такою скульптор уявив українську пісню? Яку назву мають такі величні скульптури, що є окрасою міст і сіл?

Поміркуй і розкажи, які таємниці «заховали» у своїх творах гончар і майстер живопису на склі. Як би ти розповів казку, розпочату художником? До якого виду мистецтва належать ці твори?

У легендах і переказах мужніх і незламних героїв порівняно із сильними, міцними деревами, сумних і тендітних жінок – з гнучкими тополями, красивих молодих дівчат – із квітами. Чимало фантастичних історій пов'язували з народними святами та звичаями.

Н. Курій-Максимів.
Купальська ніч

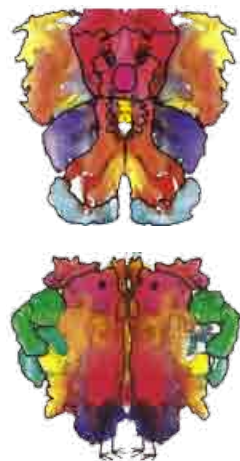
Г. Бора.
Дерево-легенда

Н. Діхтяр.
Різдво

Створи незвичайний образ для власної легенди (монотипія). За допомогою кольорів та ліній передай характер персонажа. Розкажи про нього свою чарівну історію.

Пригадай легенди рідного краю. Якими ти уявляєш їх персонажів?

7. ГЕРОЇЗМ У ЖИТТІ МИТЦІВ

Л. ван Бетховен

У житті та творчості митців є чимало героїчного. Серед легендарних музикантів, чиє життя є зразком людської величч, одним з перших назвемо великого німецького композитора Людвіга ван Бетховена.

Трагічна доля не зломилася його духу. Втрачаючи слух, митець продовжував створювати неперевершені шедеври. Його музика вчить бути сильним і мужнім у боротьбі з життєвими перешкодами, хоч якими важкими б вони були. Багато творів композитора, сповнені маршових інтонацій і ритмів, передають енергію і волю героїв, які борються за щастя людей і досягають своєї мети.

Розвиток музики завжди має *кульмінацію* – момент найвищої напруги у творі. Кульмінація досягається підсиленням гучності, збільшенням кількості голосів тощо.

Зверни увагу: розвиток музики в симфоніях будується на контрасті тем. Уяви себе диригентом оркестру і спробуй «розповісти» руками про розвиток музики симфонії, зміну контрастних тем. Спробуй визначити, де у творі кульмінація.

Л. ван Бетховен. Симфонія № 5. I ч.

Німецький композитор ніколи не був в Україні. Проте в його спадщині є твори, в яких звучать українські мелодії. Так, почувши колись відому українську пісню «Їхав козак за Дунай», Бетховен створив варіації на цю тему.

ЇХАВ КОЗАК ЗА ДУНАЙ Музика і вірші С. Климовського

Ї - хав ко - зак за Ду-най, ска - зав: «Дів - чи -
но, про-щай! Ти, ко - ни - ку во - ро - нень-кий,
не - си та гу - ляй!» «По-стій, по - стій, ко - за-че,
тво - я дів - чи - на гла - че, як ти ме - не
по - ки - да - єш, тіль - ки по - ду - май!»

Разом з однокласниками організуйте і проведіть «Концерт улюблених пісень»: оберіть диригента класного хору та групу музикантів, що створюватимуть ритмічний супровід до співу.

Який музичний образ втілено у головній темі симфонії № 5 Л. ван Бетховена, про яку композитор сказав: «Так доля стукає у двері»? Яким чином вона суголосна з життєвою долею самого митця?

7. ГЕРОЇЗМ У ЖИТТІ МИТЦІВ

З давніх-давен в усьому світі досягнення людей перед своєю країною вшановуються нагородами. У нашій країні ордени та медалі одержують люди, які мають значні заслуги перед державою.

Розглянь державні відзнаки і опиши їх. Які форми було обрано для створення орденів? Який дуже важливий знак нанесено на кожен з них?

1

2

3

4

5

6

1. Знак ордена князя Ярослава Мудрого;

2. Знак ордена «Золота Зірка»;

3. Знак ордена Держави;

4. Знак ордена «За мужність»;

5. Знак ордена Богдана

Хмельницького;

6. Знак ордена княгині Ольги.

А ще є нагороди за великі досягнення в спорті. Вони призначаються міжнародними спортивними організаціями, наприклад, Міжнародним олімпійським комітетом, федераціями галузей спорту – футболу, хокею, баскетболу, боксу тощо. Найвищими спортивними нагородами є золоті, срібні та бронзові медалі, отримані на Олімпійських іграх та чемпіонатах світу і Європи.

Ордени і медалі розробляють художники та скульптори. Спочатку вони малюють ескізи обох сторін майбутньої медалі, виліплюють рельєф з пластичного матеріалу, і лише потім нагорода виготовляється з металу. Лицьовий бік медалі, як і монети, називається аверс, а зворотний – реверс.

Афіни. Греція

Кортіна-д'Ампеццо. Італія

Лондон. Англія

Україна

Аверс
Солт-Лейк-Сіті. США

Реверс

Тематична
медаль

Яку форму мають спортивні медалі і що на них зображено? Яке зображення можна придумати для медалі за перемогу у велоспорті, гімнастиці, фігурному катанні, футболі?

Придумай і виготов медалі для відзначення досягнень у спорті. Вид спорту обери самостійно (кольоровий пластилін).

Поцікався, які ще існують медалі й ордени.

ПЕРЕВІР СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Завдання Лясольки

1. В яких музичних творах втілено героїчні образи?

Є. Адамцевич. Запорозький марш

С. Рахманінов. Полішинель

К. Стеценко. Хор «Прометей»

С. Прокоф'єв. Вальс із балету «Попелюшка»

2. Поясни, як ти розумієш поняття «інтонація», «кульмінація».

3. Які музичні інтонації можуть характеризувати цих казкових героїв?

4. Обери музичні твори, в яких розвиваються контрастні теми.

О. Бородін. «Богатирська симфонія»

Л. Бетховен. Симфонія №5

М. Гайворонський. Варіації на тему «Їхав стрілець на війноньку»

Завдання Барвика

1. До якого виду мистецтва належать пам'ятники?

2. Які із зображень людей є стилізованими? Чому ти так вважаєш?

3. Назви види мистецтва за даними ілюстраціями.

4. Чим відрізняються рельєф і кругла скульптура?

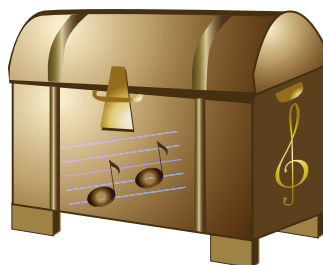
Завдання Лясольки і Барвика

1. Поміркуй, якою музикою можна озвучити ці картинки.

2. Які види театральних ляльок тобі відомі? Назви, які музичні твори їм присвятили композитори.

3. Розклади слова у відповідні мистецькі скрині. Які слова слід розмістити в обох скринях?

мелодія

інтонація

рельєф

скульптура

динаміка

фактура

акорд

контраст

ілюстрація

лялька

марина

вальс

портрет

хор

галоп

силует

буквиця

КОМІЧНІ ТА ФАНТАСТИЧНІ ОБРАЗИ

1. СВЯТКОВІ ДИВА

Нова радість стала, яка не бувала,
Над вертепом зірка ясна на весь світ засіяла.

Які пісні українці співають на Різдво, а які – на Новий рік? Пригадай головних персонажів українського вертепу. Яких персонажів обряду ти упізнаєш на картині В. Іваніва?

На різдвяні й новорічні свята співають багато чудових народних пісень: «Щедрик», «Павочка ходить», «Ой чи є, чи нема пан господар вдома», «Нова радість стала». На Різдво колядують, а на Новий рік щедрують, бажаючи здоров'я і добробуту. На Різдво діти і дорослі ходять по хатах із «живим» вертепом, перевдягаються, одягають маски, виконують різні обряди, ігри, як, наприклад, обряд «Водіння Кози». Одному з колядників одягають вивернутий кожух, а на голову – маску з рогами. Чим не справжня Коза?

*Н. Курій-Максимів.
Різдвяна імпровізація*
В. Іванів. Щедрий вечір

Інсценізуй із друзями пісню-гру «Го-го-го, коза». Розподі-
літь ролі.

ГО-ГО-ГО, КОЗА *Українська народна пісня*

Го-го-го, коза
Го-го, сірая,
Го-го, білая,
Ой розходися,
Розвеселися,
По сьому дому,
По веселому!
Де коза ходить,
Там жито родить,
Де не буває,
Там вилягає.
Де коза ногою,
Там жито копою,
Де коза рогом,
Там жито стогом.
А в Михайлівці
Всі хлопці стрільці, –

Встрелили козу
В правее вушко,
В правее вушко,
В саме сердечко.
Пуць! Коза впала,
Нежива стала.
А міхonoша
Бере дудочку,
Надима козі
Та й у жилочку.
Надулась жила,
Коза ожила,
Та й пішла коза,
Та стрибаючи,
Та гасаючи,
Своїх діточок
Та шукаючи.

Українські народні пісні «Щедрик»,
«Нова радість стала» (у виконанні
гурту «Пікардійська терція»).

Які твої враження? Хто викона-
вець творів? Познач рухом руки
кульмінацію.

У наш час на Новий рік вста-
новлюють ялинку. Прикрашена
чарівними вогниками, іграшка-
ми, блискучими гірляндами, різно-
кольоровими ліхтариками та зірка-
ми-самоцвітами, вона світиться,
мов казкова.

О. Хмельова.
Новий рік

Пригадай власне святкування Нового року і Різдва.

1. СВЯТКОВІ ДИВА

Маска-маска-маскарад!
Це казкових див парад:
Тут є принци, зброєносці,
Лицарі й прапороносці,
Буратіно і Мальвіна –
Всі танцюють без упину.
Всім придумав свій наряд
Дивовижний маскарад!

З давніх часів люди виготовляли *маски*. Вони допомагали їм перевтілитися в казковий чи фантастичний образ, передати веселий або сумний настрій свого персонажа. Також без масок не можна собі уявити святкового карнавалу.

Карнавальні маски

Кого ти впізнаєш у цих масках? Чи можна їх назвати святковими? Які кольори на них переважають? Яку з масок ти обереш для себе і чому?

Маску для карнавалу можна не лише намалювати, а й виконати в техніці аплікації з кольорового паперу та оздобити іншими матеріалами.

Створи яскраву маску, у якій можна впізнати казкового персонажа. Поміркуй, якої вона буде форми, кольору і чим оздоблена.

У різних країнах Європи Новий рік святкують по-своєму. У далекій засніженій Фінляндії Санта Клауса у новорічних мандрах супроводжує не Снігуронька, а північний олень. У Німеччині у Санта Клауса є вірний друг – сажотрус, який лазить по дахах, чистить труби і заглядає у вікна. Існує повір'я: у тих, хто доторкнеться до сажотруса, здійсняться всі мрії і бажання.

У Китаї немає снігу і Діда Мороза, а Новий рік зустрічають на вулиці. Там танцює свій дивовижний новорічний танець... Дракон. Головному герою свята одягають велику-велику маску Дракона. Декілька людей імітують довжелезний хвіст, що рухається. Новорічне свято перетворюється на веселий карнавал!

У яких художніх техніках можна виготовляти святкові маски?

2. СІГОВА КОРОЛЕВА

Зима прикрасила навколишній світ казковим білим мереживом. Дерева вдягнулися в пухнасті снігові ко- жушки. Сріблястими зірочками виблискують сніжинки.

СИПЛЕ СНІГ
Музика Ф. Колеси

Швиденько

Сип-ле, сип-ле, сип-ле сніг, сип-ле, сип-ле, сип-ле сніг.

Мов ме - те - ли - ки сріб-ляс-ті, ти-хо сте-лять -
сні - жин - ки бі - лень - кі чис-ті

ся до ніг. Сип - ле, сип - ле, сип - ле сніг.

Уяви, що ти – композитор, який створює музику до цих вір- шиків. Які музичні інтонації характеризуватимуть образи зими? За бажанням заспівай ці пісеньки про зиму.

Срібні дерева, срібне гілля,
Сріблом пухнастим вкрита земля.
Срібні у синьому небі хмарки.
В срібних заметах срібні стежки.

А. Первомайський

Реве, свище завірюха,
По лісу завило,
Як те море, біле поле
Снігом покотилось.

Т. Шевченко

Володаркою зимового королівства в казці Г.Х. Андерсена є Снігова королева. Ось як він описав танець-політ королеви, що промайнула повз вікно, як сніговий вихор: *«За вікном пурхали сніжинки; одна з них, більша, почала рости, рости, поки нарешті не перетворилася на жінку, загорнуту в тонісінький білий тюль, зітканий немовби з мільйонів сніжних зірочок. Вона була така прекрасна, вся із сліпучо-білого льоду і все-таки жива! Очі її виблискували, як зорі, але в них не було тепла».*

А композитор для зображення холодної бездушної королеви добирає відповідні інтонації – звуки у верхньому регістрі фортепіано, які зображують «крижаний дзвін».

Ж. Колодуб. Цикл «Снігова королева»: «Снігова королева», «Герда», «Кай», «Троль». Г. Сасько. «Крижаний палац Снігової королеви».

Як за допомогою музичних інтонацій, темпу і динаміки композитор створює музичні «портрети»: страхітливого злого троя, веселого хлопчика Кая, доброї та милої Герди, холодної Снігової королеви? Добери слова, які відповідають музичним образам Снігової королеви та Герди: стримана, мрійлива, велична, лагідна, холодна, ніжна.

В. Єрко. Ілюстрація до казки
«Снігова королева»

Е. Дюлак. Снігова
королева

М/ф «Снігова королева» (фрагмент).

2. СНІГОВА КОРОЛЕВА

Зима – це благодатна пора для майстрів живопису. Саме вони показали зиму такою чарівною і створили безліч відтінків білого кольору. Яким різним ми бачимо білий сніг! Освітлений сонячним промінням, він стає золотаво-теплим, а якщо сонечко закриє хмарка, – умить набуває холодних відтінків.

Так само, як і в музиці, де поєднання звуків утворює мелодію, гармонійне поєднання кольорів на живописному полотні створює колорит. Колорит дає можливість відчувати настрій зимового дня і навіть настрої самого художника.

Які кольори та їх відтінки використав кожен художник для створення зимового настрою? Назви кольори зими.

Р. Дункан. Друзі зимою

В. Поварова. Зимові забави

Митців слова зима надихала на написання незвичайних історій. Г.Х. Андерсен, наприклад, придумав казку «Снігова королева», а композитори й художники створили музичні, графічні, скульптурні й живописні портрети персонажів цієї казки.

Опиши, якою побачили Снігову королеву художники. Які кольори найкраще підходять для її зображення?

Є. Пелевіна. Художня лялька

Л. Шварцман.
Кадр з мультфільму
«Снігова королева»

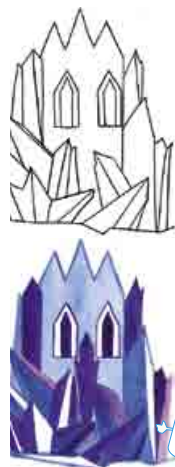
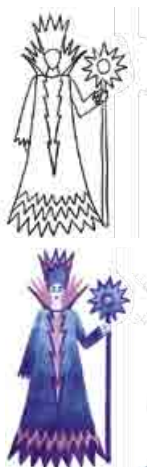
В. Іванов.
Снігова королева

В. Єрмо. Ілюстрація до казки
«Снігова королева»

(Робота в парах.) Намалюй Снігову королеву або її крижаний палац. Використовуй лише холодну кольорову гаму.

Які кольори називають теплими, а які – холодними? Чому? Наведи приклади зі свого оточення.

3. У СВІТІ РЕАЛЬНОГО ТА УЯВНОГО

Народна уява створила чимало образів, у яких переплітається реальне та уявне. Ось, наприклад, образ страшного діда, про якого співається в українській народній пісні.

ПІСНЯ-ГРА «ІДЕ, ІДЕ ДІД, ДІД»

Музична партитура для пісні-гри «Іде, іде дід, дід». Партитура складається з двох систем. Перша система має нотування на скрипковій лінійці з ключем фа-бемоль і ритмом 2/4. Друга система має нотування на скрипковій лінійці з ключем фа-бемоль і ритмом 2/4. Під нотуванням наведено текст пісні.

І - де, і - де дід, дід, не - се, не - се міх, міх.

Геть його - го к не - чис - тій!

Іде, іде дід, дід.
Несе, несе міх, міх.
Отакий дідище,
Отакий страшище.
Отакий окатий,
Отакий ухатий.
Отакий носатий,

Отакий усатий.
Отакий зубатий,
Такий бородатий.
Отакий рукатий,
Отакий ногатий.
Отакий плечистий.
Геть його к нечистій!

Створи образ страшного діда засобами пантоміми. Порівняй образ діда в пісні та на картині.

М. Приймаченко.
Три діди

І. Баканов. Казка про золотого півника

Світ уявного, як і реальний навколишній світ, завжди приваблював митців. Наприклад, в опері Миколи Римського-Корсакова «Золотий півник» людські вади висміюються за допомогою уявних героїв з уявного царства. У музичних портретах царя Дадона, Шамаханської цариці та Звіздаря переплітаються реальне та уявне, ліричне і комічне. Композитор майстерно використовує всі можливості тембрів інструментів оркестру.

І. Білібін.

Золотий півник

М. Римський-Корсаков. Опера «Золотий півник». Темі: царя Дадона, Шамаханської цариці, Звіздаря, Золотого півника.

Добери слова-характеристики до музичних портретів царя Дадона, Шамаханської цариці, Звіздаря і Золотого півника. Якими ти уявляєш цих персонажів казки? Тембри яких музичних інструментів ти впізнаєш?

Придумай музичні інтонації – портрети своїх рідних чи друзів.

3. У СВІТІ РЕАЛЬНОГО ТА УЯВНОГО

Надзвичайно важливою для кожної людини є здатність уявляти. Майстри мистецтв завдяки власній уяві створюють безліч художніх образів, які ми бачимо на картинах, у скульптурі, декоративному мистецтві і обов'язково – в театрі. Композитор «малює» звуками портрети героїв, а театральні художники допомагають створити їхні образи за допомогою костюмів, декорацій, навіть завіси. Таким казковий світ уявляє художник Іван Білібін.

І. Білібін. Ескіз декорації до опери «Золотий півник»

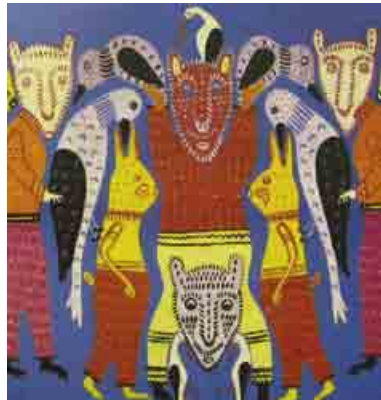
Поміркуй і скажи, про що можуть «розповісти» ці декорації.

Поєднання контрастних кольорів: світлого і темного, теплого й холодного – робить зображення виразнішим.

М. Приймаченко. Звір, що гуляє

М. Приймаченко. Цирк

Народна уява створила безліч незвичайних образів людей, тварин, птахів тощо.

Що незвичайного в малюнках Марії Приймаченко? На якій картині майстриня використала контрастні кольори? В якій кольоровій гамі зображено Звіра, що гуляє?

Створи незвичайну істоту, яку ти уявляєш (*гуаш*). Спочатку уяви, кого ти малюватимеш, потім обери формат – горизонтальний чи вертикальний, наміть олівцем висоту, довжину головного зображення, зроби легкий начерк фігури уявної істоти та розфарбуй її.

У яких творах мистецтва або літератури можна зустріти зображення уявних істот, рослин, речей, будівель?

4. СИЛУЕТИ ЗЛА

У багатьох казках добро перемагає зло. Але ж зло не-сумісне з прекрасними творами мистецтва!

Пригадай, на кожному новорічному святі присутні герої, які то крадуть подарунки, то з'їдають солодоці, то не дають засвітити ялинку. Ці фантастичні істоти: страшний чаклун Коцій Безсмертний, Відьма, Баба-Яга з дуже шкідливим характером – втілюють злі сили.

БАБА-ЯГА
Музика і вірші А. Лук'яненка

Роз-бі - гай-те - ся ско-ріш від ме - не. За-раз
тан-цю-ва-ти я поч-ну. Що це там сто-їть в кут-ку зе - ле -
не, ма-буть, жа-ба-за-раз про-ковт-ну. Я зна-ю,
не че - ка - ли Ба - бу-сень - ку - Я - гу і на-віть
не впіз-на - ли, бо я у - ся в сні-гу.

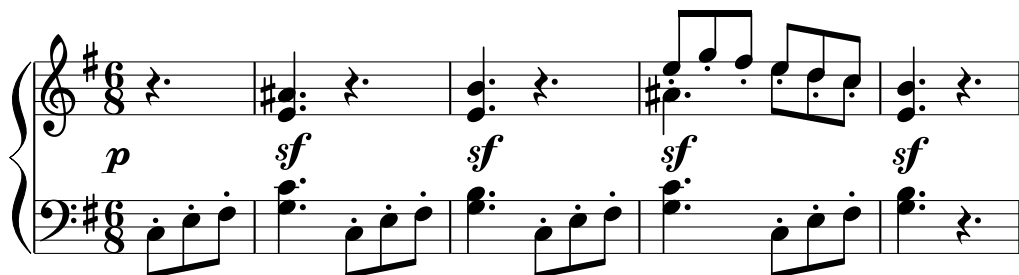
Співай завжди красиво. Коли потрібно співати гучно – не кричи, тихо – не шепочи.

Дійсно, Бабуся-Ягуся така колоритна фігура, що видатні композитори Петро Чайковський та Модест Мусоргський присвятили їй музичні твори.

М. Мусоргський. П'єса «Баба-Яга» із циклу «Картинки з виставки» («Хатинка на курячих ніжках»). П. Чайковський. П'єса «Баба-Яга» із циклу «Дитячий альбом».

БАБА-ЯГА (фрагмент)
Музика П. Чайковського

Яка Баба-Яга в музичних творах – добра чи зла, весела й грайлива чи насуплена й сердита? За допомогою яких музичних засобів (темп, ритм, динаміка, фактура, характер інтонації) композитори спробували передати образ Баби-Яги? Добери до музики відповідні за характером лінії (плавна, ламана, зигзаг тощо).

Проплескай у долоні ритм п'єси «Баба-Яга» П. Чайковського. Підкресли акценти. Якому інструменту можна доручити виконати ритмічну «партію ступи»? Пригадай Бабусь-Ягусь із твоїх улюблених мультфільмів. Чи всі вони злі й страшні?

Кадри з мультфільмів

Як музика відтворює добрих і злих героїв казок?

4. СИЛУЕТИ ЗЛА

Кожна казка або чарівна історія знайомить нас із дуже різними персонажами. Одні з них добрі, чуйні, інколи беззахисні, інші – сміливі, благородні й сильні. А такі казкові істоти, як Коцій Безсмертний, Змій чи Баба-Яга, як правило, уособлюють щось лихе, зле. Кожен з персонажів має свій характер, зовнішність, поведінку, і саме ці ознаки допомагають художникам.

Опиши, якими художники створили персонажів казок. Якими кольорами зображені добрі, а якими – злі персонажі? Чому?

В. Єрко.
Бій зі змієм

В. Сиров.
Баба-Яга

В. Васнецов.
Коцій Безсмертний

Фігури героїв казок можна зробити більш виразними, якщо створити їх у вигляді силуетів.

Пригадай, які зображення називають силуетом.

Силует – різновид графіки. Це слово виникло від прізвища французького міністра Е. де Силуета, на якого зробили карикатуру у вигляді тіньового профілю. У техніці силуету часто виконували портрети або фігури людей.

Силуети можна не лише малювати, а й вирізувати з білого, чорного або кольорового паперу. Такий вид зображення називають *силуетною витинанкою*.

С. Урбанська.
Дідо-Всевідо

С. Урбанська.
Весна

С. Урбанська.
Ох

Я. Галькун.
Лісовик

Чому такі зображення називають симетричними? Пригадай, як вирізати симетричний силует. Які властивості ліній потрібно врахувати, щоб передати силуети злих або добрих образів?

В хатинку, що в темному лісі стояла,
Старенька якась на мітлі прилітала.
З нею й таке ще бувало частенько,
Що «їде» на ступі кудись помаленьку.
А хто з вас, цікаву почувши загадку,
Подумає й скаже – про кого це згадка?

Виріж із кольорового паперу силуетні портрети казкових персонажів і приклей їх на картонну основу квадратної, прямокутної, круглої або іншої форми (*кольоровий папір, картон, ножиці, клей*).

Де ще тобі траплялися силуетні зображення?

5. КАРТИНКИ З ВИСТАВКИ

Д. Яковін.
Хранителі троянди
побачив на виставці.

Одна з п'єс циклу називається «Гном». Композитор звуками «малює» образ маленького, але страшного карлика, який рухається, підстрибує, кривляється.

М. Мусоргський. Цикл «Картинки з виставки». «Прогулянка», «Гном».

Яким ти уявляєш гнома, слухаючи музику?

Гноми – це фантастичні істоти, які живуть у гірських печерах. Кожний має свій характер: не випадково їх назвали Гном-пустунчик, Гном-мудрунчик, Гном-кривляка, Гном-забіяка. Вони живуть дружно, допомагають один одному.

Н. Туровська. Гном

Композитор Едвард Гріг при-
святив гномам декілька фортепі-
анних творів.

Е. Гріг. «Похід гномів».

Які почуття викликає в тебе ця му-
зика? Як відбувається розвиток
музики? Визнач кульмінацію. Чи є
у п'єсі контрастні частини? Як вони
різняються за характером образів?
Де панує мелодія, а де – акорди?

Кадр з м/ф
«Білосніжка і семеро
гномів»

Часто у творах мистецтва ми зустрічаємося з добри-
ми гномами, наприклад, такими, як у мультфільмі Вол-
та Діснея.

М/ф «Білосніжка і семеро гномів» (фрагмент).

Пісенька про гнома
Кожному відома.
Жив собі на світі гном.
Дивував усіх кругом
Дивними дивами –
добрими ділами.

Т. Коломієць

Створи пісеньку про гнома: маршову (для хлопчиків) або
наспівну, як колискову (для дівчаток).

А починатися вони можуть так:

Марш

Коліскова

Поміркуй, чи може музика щось зображувати.

5. КАРТИНКИ З ВИСТАВКИ

Б. Індриков. Зустріч

*Т. Мартін.
Світ, зітканий із квітів*

*О. Маскаєв. Піратський
натюрморт*

Ми познайомилися з різними героями казок: можемо впізнати їх за зовнішнім виглядом, а за мімікою обличчя – розповісти про їхній настрій і характер. А як ти вважаєш, де можуть мешкати ці чарівні істоти, якими є їхні замки, будиночки чи печери, і головне – які казкові предмети їх можуть оточувати?

Цікавим завданням для художника є можливість уявити фантазійний світ, де казку творять не лише самі герої, а й предмети навколо них. Так виникають незвичайні казкові натюрморти.

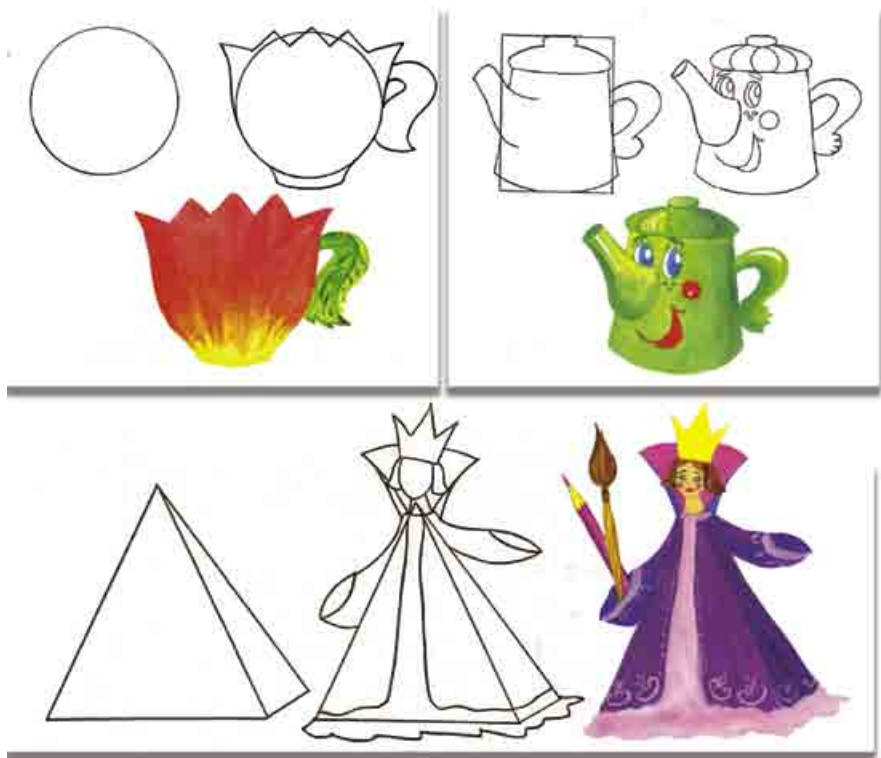

Поміркуй і скажи, в помешканнях яких казкових персонажів можна уявити такі натюрморти. Чому їх називають казковими?

Р. Спангелер. Казковий натюрморт

Натюрмортом називають жанр у мистецтві, у творах якого зображено різні речі, що оточують людину. Такі картини художники малюють з натури, тобто ставлять перед собою все, що вирішили зобразити. Казковий натюрморт художник завжди створює за уявою, намагаючись показати світ незвичайних речей, красу їхніх форм і барв.

Які казкові предмети можна створити, беручи за основу форми прямокутника, кола, овалу, трапеції, ромба?

Намалюй казковий натюрморт із двох-трьох предметів (*тонований папір, гуаш*). Передусім поміркуй, у помешканні якого персонажа вони мають знаходитися. Обери формат, наміть основні форми предметів і лише потім завершуй натюрморт у кольорі.

Що означає слово «натюрморт»? Якими за розміром зображують предмети, що знаходяться ближче, а якими – ті, що далі від глядача? Чим цікавий казковий натюрморт?

6. ДІАЛОГ МУЗИКИ ТА ЖИВОПИСУ

Мистецтво – це країна чарівників, які володіють звуками, кольорами, лініями, пластикою. А ще вони дуже працьовиті і дружні.

ПІСНЯ ПРО ЧАРІВНИКІВ

Музика Г. Гладкова, вірші В. Лугового

М. Чюрльоніс.
Казка

Музична партитура пісні «Пісня про чарівників» (Музика Г. Гладкова, вірші В. Лугового). Партитура складається з шістьох рядків нот, написаних у 4/4 ритмі. Над першим рядком позначено динаміку *mf* та акцент *V*. Під першим рядком літературний текст: «Тре-ба в каз-ку за-зир-нуть,». Над другим рядком позначено акцент *V*. Під другим рядком літературний текст: «щоб на Марс лі-та-ти, до-по-мо-же». Над третім рядком позначено «Приспів: V». Під третім рядком літературний текст: «каз-ка нам мрій-ни-ка-ми ста-ти. По-яс-». Під четвертим рядком літературний текст: «ни-ти ди-во нам візь-ме-ть-ся не». Над п'ятим рядком позначено акцент *V*. Під п'ятим рядком літературний текст: «кож-ний, тіль-ки той, хто доб-рий сам,». Під шостим рядком літературний текст: «ма-гом ста-ти мо-же.»

Виконай пісню у відповідному настрої. Розкажи, які почуття викликає у тебе живописна композиція про короля і дитину. Уяви себе на місці героя картини. Про що тобі хотілося б запитати старого мудрого короля?

Є багато картин і скульптур із зображенням музикантів, які грають на різних інструментах. А от відтворити звучання музики в живопису вдалося небагатьом митцям. Одним з найвідоміших у світі художників-музикантів був Мікалоюс Чюрльоніс.

М. Чюрльоніс. Фуга

Коли дивишся на його картини, виникає відчуття, ніби звучить музика. Наприклад, картина «Фуга». У музиці фуга – це багатоголосний музичний твір, де основна тема по черзі звучить у різних голосах. Голоси між собою гармонійно переплітаються, створюючи чарівне «музичне мереживо».

На картині «Фуга» художник цікаво розташував ялинки: то ближче, чіткіше, то – далі, ніби в тумані. Образ ялинки – це ніби музична тема, яка розвивається в різних голосах, подібно до справжньої музичної фуги. На картині це передається різними планами.

М. Чюрльоніс. Фуга.

Зверни увагу, як рух багатьох голосів утворює музичне «мереживо», на тлі якого виділяється звучання однієї і тієї самої теми. Вступ основної теми покажи підняттям руки. Порівняй живописну і музичну фуги.

Розкажи про діалог музики і живопису.

6. ДІАЛОГ МУЗИКИ ТА ЖИВОПИСУ

М. Чюрльоніс.
Алегро (Соната Зірок)

М. Чюрльоніс.
Алегро (Соната Моря)

Фантастичні картини художника Мікалоюса Чюрльоніса звучать ніжними барвами, дивними лініями, незвичною композицією. Світ для художника – це симфонія, а все, що його населяє, – це ноти. Багато картин М. Чюрльоніса так і називаються: «фуга», «симфонія», «прелюдія».

Поміркуй і скажи, якого кольору може бути тиша. Яким кольором ти зможеш передати безперервний шум машин? Яким ти бачиш шурхотіння густого лапатого снігу?

Яскравий колір часто порівнюють з гучним звучанням музики; насичений колір ніби відтворює чистий звук, а колорит відображає гармонійне поєднання тембрів інструментів.

У картинах художника звучить музика Добра і Світла, гармонія космосу, а дерева, скелі й зірки ніби перетворюються на фантастичних живих істот.

Є художники, які чують музику не лише у вигаданому, фантазійному світі, а й у природі, що нас оточує. Надзвичайного вигляду набуває зимова природа в променях ранішнього або вечірнього сонця.

Як сонця вечірнього промінь рожевий
На ліс нерухомий впаде,
На мить підрум'янить сніги і дерева
І на ніч спочити піде.

С. Панін. Новорічний блюз

С. Панін. Зимова симфонія

Чому художник саме так назвав свої картини? Якими кольорами переливається сніг, освітлений променями сонця?

У кожному пейзажі відчувається глибина простору, яку художники передають за допомогою планів: переднього, середнього і дальнього. Зверни увагу на те, що при віддаленні всі об'єкти набувають холодних відтінків.

Намалюй красу зимового лісу.

Поміркуй, чому художники інколи називають свої твори «музичними» назвами.

7. ЧАРІВНИКИ ЗВУКІВ І БАРВ

В. Кандинський.
Імпровізація

У світі мистецтва є багато загадкового і чарівного, іноді незрозумілого з першого знайомства, але все одно красивого і неповторного.

Існують твори мистецтва – музичні, художні, поетичні, сценічні, – які створюються без попередньої підготовки, у процесі безпосереднього виконання. Це композиції з прекрасних звуків, мелодій, акордів, кольорових плям, ліній тощо. Часто до них важко підібрати програму, назву. Називають їх *імпровізаціями*.

Створи імпровізацію до віршика Олега Орача.

Сім братів-малярів в королівстві кольорів.

Кожен маляр королює, в королівстві малярує.

Розглянь художні твори, які мають назву «Імпровізація». Поімпровізуй кольорами та тембрами інструментів за «Кольоровим віршиком» Євгенії Горевої.

Кульбабка тиха при стежині

жовтіється сама собі.

А у волошки очі **сині**,

а в неба очі **голубі**.

Зелені клени стали колом
побіля нашого двора,

А ген за тихим **жовтим** полем
червоне сонце догора.

О. Лісовська. Гітара. Імпровізація

Орган

О. Мессіан. Органні імпровізації.

Звучала музика у виконанні органа. Які твої враження?
Якими кольорами можна було б передати цю музику?

Для вдосконалення техніки гри на інструменті виконуються **етюди**. У видатних композиторів музика етюдів – це щось більше ніж просто красиві співзвуччя. Як у польського композитора Фридеріка Шопена.

Ф. Шопен. Етюд №1 До-мажор.

Як розвивається музика етюду?

Етюд

п'єса для вдосконалення
техніки виконавця

виконаний з натури твір,
деталь майбутньої картини

Що нового ти дізнався про чари звуків і барв?

7. ЧАРІВНИКИ ЗВУКІВ І БАРВ

У живопису є картини, на яких художники не зображують рослин, тварин, людей, гір, річок або якихось предметів. На таких полотнах панують кольорові форми, плями, лінії і навіть крапки. Ці композиції називають безпредметними.

Щоб створити безпредметну композицію, художник має вирішити, де саме розмістити кожну з деталей майбутньої картини, щоб утворилося цілісне зображення. Така композиція має певний ритм, акценти і виражає задум художника.

С. Делоне. Електричні призми

П. Клее. Трояндовий сад

І. Павельчук. Невимушеність літа

В. Кандинський. Імпровізації

У живопису головним засобом виразності є *колір*.

Розглянь колірне коло і скажи, які кольори є основними. Назви похідні кольори і поясни, як їх можна утворити на палітрі? Які кольори та їхні відтінки утворюють холодну кольорову гаму, а які – теплу? Для чого художники використовують у безпредметних композиціях контрастні кольори?

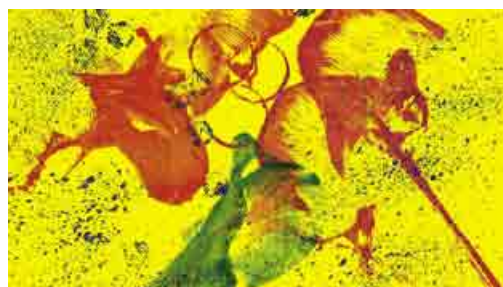

Колірне коло

Колір ще може бути насиченим і менш насиченим. Насичені кольори «соковиті», глибокі, а менш насичені – приглушені й більше наближені до сірого кольору. Послабити насиченість будь-якого кольору можна, додавши до нього білої, сірої або чорної фарби.

Створи безпредметну композицію, яка б у барвах відтворила музику Ф. Шопена або О. Мессіана (*акварель, гуаш, ниткографія, штампування, інші техніки*).

Поміркуй, яку роль в безпредметній композиції відіграють лінії, крапки, плями.

8. НА КРИЛАХ ФАНТАЗІЇ

Усі діти люблять фантазувати і мандрувати. У казках герої мандрують на килимі-літаку, на повітряній кулі. А бременські музиканти з відомої казки подорожували пішки просто по дорогах.

ПІСЕНЬКА ДРУЗІВ

з м/ф «Бременські музиканти»

Музика Г. Гладкова, вірші Ю. Ентіна, переклад Л. Глазунової

mf ∨ Швидко

Кра - що - го не - ма ні - чо - го в сві - ті,
як по сві-ту з дру-зя-ми бро - ди - ти! Тим, хто дру-жить,
не стра-шні три-во-ги - до-ро-гі нам будь-я - кі до - ро - ги!

Поміркуй, як потрібно виконувати пісню – продумай темп, гучність, штрихи, кульмінацію.

Пригадай, на яких інструментах грали бременські музиканти. Які ще пісні звучать у цьому мультфільмі?

М/ф «Бременські музиканти» (фрагмент).

Бременські музиканти.
Бремен. Німеччина

Фантазувати люблять усі – і діти, і дорослі. Деякі музичні твори композитори називають «*фантазія*». Слухаючи їх, ти можеш «намалювати» в своїй уяві незвичайні і небачені світи.

Р. Шуман. Фантастична п'єса. Ю. Щуровський. Фантастична п'єса з циклу «Калейдоскоп».

Р. Галинська. Блакитна гітара

Які фантастичні образи виникли в уяві під час сприймання музики? Поміркуй і розкажи, про що фантазує герой картини Лін Лупетті. Яку музику виконують мандрівні музиканти?

*К. Канський.
Мандрівні музиканти*

*Л. Лупетті.
Мрії*

Чому, на твою думку, музичні твори називають «фантазія»?

8. НА КРИЛАХ ФАНТАЗІЇ

В. Городецький.
Будинок з химерами

Собор
Паризької Богоматері

А. Гауді. Храм
Святого Сімейства

Завдяки фантазії та майстерності художників, скульпторів, майстрів декоративного мистецтва створено безліч прекрасних полотен, графічних, скульптурних та декоративних творів. Але є ще один дуже важливий вид людської діяльності, який охоплює проектування і зведення різноманітних будівель у містах і селах, парках і місцях для розваг. Це – *архітектура*, яку часто називають втіленою в камені фантазією митця. Головними ознаками архітектурних споруд є міцність, корисність і краса.

Що фантастичного ти бачиш у цих спорудах? Якими об'ємними зображеннями прикрашені стіни будівель?

Людину, яка проектує архітектурні споруди, називають *архітектором*.

Дуже цікавим є поєднання архітектури та скульптурних зображень, які або прикрашають будівлю, або надають їй особливого, таємничого змісту.

Поміркуй і скажи, які форми є основою цих споруд.

Будинок-рояль, Китай

Парк розваг Астерікс, Франція

А. Гауді. Парк
Гуель, Іспанія

Будинок-автомобіль,
Австрія

Уяви себе архітектором і зобрази архітектурну споруду – реальну або фантастичну (кольоровий папір, картон, ножиці, клей, гуаш).

Розкажи, які цікаві будівлі тобі зустрічалися.

9. У ЦАРСТВІ ВИГАДКИ

Вигадка... Пам'ятаєш, коли маленькі дітки бачать щось не так, як дорослі, і розповідають про це з вигадкою, їм говорять: «Неправда! Ти все вигадуєш!»?

Великим вигадником був барон Мюнхгаузен, який розповідав про свої «видатні подвиги». А капітан Врунгель придумував нісенітниці, щоб було весело! Усі розуміють, що не можна вийти сухим з води, пасти морських корів на лузі, бачити косяк австралійських русалок! Така вигадка допомагає відчутти, що реальне й фантастичне в житті переплітаються.

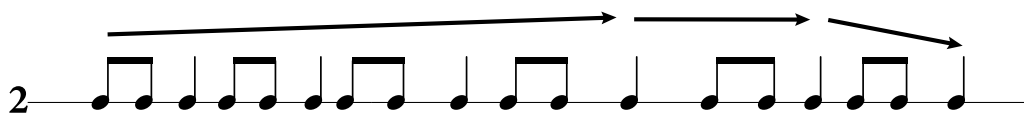
М/ф «Пригоди капітана Врунгеля»,
«Пригоди барона Мюнхгаузена»
(фрагменти).

Порівняй художні засоби мультфільму та кінофільму, можливості їх поєднання.

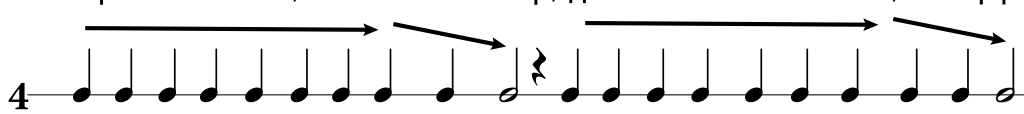
До віршів Ігоря Січовика придумай мелодії: продумай штрихи (легато, стакато).

Во-се-ни бі-ля моїх две-рей ці-лий день нам спі-ва со-ло-вей.

Ко-ро-ва на-ша, ти ме-ні по-вір, да-є не мо-ло-ко нам, а ке-фір.

У пе-си-ка ро-бо-та не-про-ста: о-хо-ро-ня - є від ми-шейко-та.

Вигадані чарівні герої, іноді комічні, живуть в операх і балетах. Один з них – Чорномор, володар морської

Р. Білоусов. Вихід Чорномора

стихії з опери Михайла Глінки «Руслан і Людмила». Характер цього казкового персонажа чітко вимальовується в химерному марші, де грізне і смішне поєднується з фантастичним.

М. Глінка. Марш Чорномора з опери «Руслан і Людмила».

Розкажи, яким ти уявляєш Чорномора. Чому, на твою думку, композитор використав марш для відтворення образу цього злого карлика?

За бажанням переглянь у вільний час кінофільм «Руслан і Людмила».

*А. Голіков.
Руслан і Людмила*

9. У ЦАРСТВІ ВИГАДКИ

Ж. Уолл. Казковий світ

М. Мартінез. Космічний пейзаж

Ж. Уолл. Казковий світ

Мистецтво відображає не лише реальний світ людей, тварин, будівель, машин та інших предметів – у ньому завжди знайдеться місце для вигадки. Одні художники вигадують, хто може жити глибоко під землею, інші – яких істот приховують величезні океани, високі гори чи густий-прегустий ліс. Фантазія просто необхідна митцям, аби придумати й намалювати небачене, переказати нечуване і всіх здивувати своїми вигадками.

Розкажи, які незвичайні світи виградали живописці. Опиши чарівні образи, створені художниками. Яке значення в картинах-вигадках має колір?

*Б. Ольшанський.
Біля небесного причалу*

Зверни увагу, що багато цікавих ідей для картин митці беруть із природи, що їх оточує. Художники часто експериментують із природними формами: спрощують їх або ускладнюють додатковими деталями.

Л. Єрьоміна

Т. Мартін

Ю. Мацик

Д. Браун

В. Рекуненко

Р. Спангелер

Навіщо художники, аби вигадати казковий світ, спостерігають за природою? Які образи можна вигадати, спостерігаючи за павучком, пташкою, метеликом? А якою у вигаданому світі можуть бути книжка, автомобіль, літак?

Спробуй і ти придумати свій неповторний чарівний світ та намалювати його. Вигадані образи можуть стати частиною великої колективної композиції (білий або тонований папір, гуаш, акварель, монотипія і набрызк).

Яке значення має вигадка у твоєму житті?

10. ГУМОР У МИСТЕЦТВІ

Українці славляться своїм добрим гумором. У казках, прислів'ях, народних піснях часто висміюються нероби, ледарі, нечупари. Народ віками здобував істину: праця людину годує, а лінь марнує. Про це і в пісні співається: Гриць не любить працювати і завжди прикидається хворим.

ГРИЦЮ, ГРИЦЮ, ДО РОБОТИ!

Українська народна пісня

Рухливо

Гри-цю, Гри-цю, до ро-бо-ти! ВГри-ця пор-ва -
ні чо - бо - ти. Гри - цю, Гри - цю,
до те-лят! ВГри-ця ні-жень - ки бо-лять.

Цей ледачий Гриць дуже схожий на Антошку з відомого мультфільму.

М/ф «Антошка» (фрагмент).

Кадр з м/ф «Антошка»

В. Проців.
Гриць

М. Приймаченко.
Лежень ліг під яблуною

А ще Гриць нагадує лінивого учня, який не вчить уроки, завжди вишукуючи для цього якусь причину. На жаль, і серед дівчаток трапляються і недбалі, і замазури, і просто ліниві й злі. Ось, наприклад, як у казці: дідова дочка – працювита, добра, а бабина – капризна, ледача. З якої це казки?

У музиці комічні та гумористичні твори називаються «скерцо». А ще для втілення гумору, сміху, жартів композитори називають твори: «гумореска», «жарт», «шумка» тощо.

В. Сильвестров. Скерцо. Д. Шостакович. Вальс-жарт. М. Лисенко. Шумка.

Як саме композитори «жартують» за допомогою музики? Поміркуй, чи можна гумореску і скерцо створити у повільному темпі.

Комічні риси людей, тварин можна передати також засобами танцю, пантоміми.

Хореографічна інтерпретація пісні «Танцювала риба з раком». Створи комічні образи риби і рака.

Поміркуй, про що говорять ці прислів'я:
До роботи плачучи, а до танців скачучи.
Як усе святкувати, то не буде чого їсти.

10. ГУМОР У МИСТЕЦТВІ

Твори мистецтва бувають не лише серйозними, а й такими, що викликають посмішку. «Смішне» мистецтво створюють художники-графіки. Ніщо так не розсмішить і не покращить настроя, як дружній *шарж* або *карикатура*.

У кого низька культура,
На того й карикатура.
Це – набридлий грубіян,
Забіяка-хуліган,
Або дівчинка криклива,
Неслухняна, вередлива:
Показати ці натури
Зможуть нам карикатури.

А добродушно-гумористичні зображення конкретних людей називають дружніми *шаржами*.

Чому ці портрети викликають посмішку?

Існують книжки зі смішними історіями – не написаними, а намальованими. Усі події, що відбуваються з персонажами такої розповіді, показано на чорно-білих або кольорових картинках з коротенькими написами. Такі розмальовані книжки називають *коміксами*.

У циркових виставах завжди присутній відомий персонаж, який постійно жартує і смішить глядачів.

Відгадай, про кого йде мова: «І танцює, і співає, і народ звеселяє». Звичайно це – клоун!

Кожен клоун створює свій неповторний образ, і обов'язково смішний.

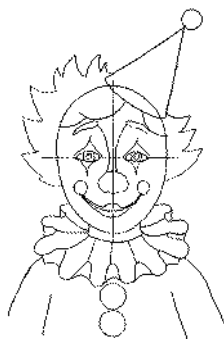
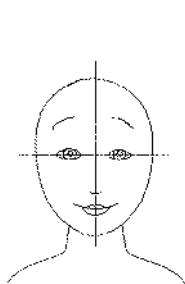
Що відрізняє клоуна від інших циркових персонажів? Навіщо він розмальовує собі обличчя? Які частини обличчя за рахунок гриму стають виразнішими?

Намалюй портрет кумедного клоуна (воскові олівці, акварель).

Ю. Мацик. Клоун

Як різні види мистецтва можуть «жартувати»?

КРАСА ЛЮДСЬКОЇ ДУХОВНОСТІ

1. ДРУЖБА І БРАТСТВО – НАЙКРАЩЕ БАГАТСТВО

Як часто ми використовуємо слова «дружба», «вірність», «справжній друг»? А чи знаєш ти, що вони означають?

Поясни прислів'я: «Де незгода, там часто шкода»; «Без вірного друга велика туга».

СПРАВЖНІЙ ДРУГ

Музика Б. Савельєва, вірші М. Пляцковського

mf *Ne pospišajuci*

Друж-ба від-да-на не зла - ма-єть-ся, не роз -
кле-їть-ся від до-шу і хуг! Друг в бі-ді не
ли-шить, щи-рим сло-вом вті-шить, о - та - кий він
не - зрад - ли - вий, справж-ній друг! друг!

Різні види мистецтва також «дружать» між собою: музика, живопис, театр, кіно. Наведи приклади цієї «дружби».

Часто справжня дружба починається з дитинства. А дитинство – одна з улюблених тем митців. Вони створювали дитячі портрети і дитячі музичні образи – «музичні портрети» – з особливою любов'ю і натхненням.

П. Кончаловський.
Марго танцює

І. Рєпін.
Жебрачка

С. Прокоф'єв. «Джультетта-дівчинка». В. Сокальський. «Дівчина-сиротинка».

Порівняй музичні портрети двох дівчаток. Який з них мінорний, а який – мажорний? Яка роль темпу в створенні образів? Як композитори застосовують штрихи, фактуру для передачі характерів дітей? З якими живописними портретами співзвучні музичні портрети?

ДІВЧИНА-СИРОТИНКА (ФРАГМЕНТ)

Музика В. Сокальського

ДЖУЛЬЄТТА-ДІВЧИНКА (ФРАГМЕНТ)

Музика С. Прокоф'єва

Пригадай твори мистецтва, присвячені дітям і дружбі.

1. ДРУЖБА І БРАТСТВО – НАЙКРАЩЕ БАГАТСТВО

*Рафаель. Сикстинська
мадонна. Фрагмент*

*Рембрандт.
Портрет Тітуса*

Д. Веласкес.

Портрет інфанти Маргарити

Віддавна й до сьогодні одними з улюблених образів у мистецтві були й залишаються діти: більші і менші, старші і зовсім малятка, школярі й підлітки. На картинах відомих митців одні з них слухняно сидять, інші бігають, стрибають, співають і танцюють, а деяких зображено навіть у вигляді янголяток із крильцями.

На портреті іспанської принцеси зображена маленька дівчинка в розкішному вбранні, яка

Ренуар. Портрет сина

тримається так, мовби промовляє: «Я – майбутня королева!». Такий портрет називають *парадним портретом*.

 Розкажи, які емоції передали художники в образах дітей.

Сьогодні зображення дітей можна побачити не лише у творах художників-живописців і графіків. До створення дитячих образів зверталися також майстри скульптури, художньої ляльки, аплікації.

О. Конєва. Бабусина віолончель

Е. Мора. Скульптура з паперу

С. Гибаленко. Антракт

 Які образи дітей створили майстри? Чи може такий витвір стати подарунком для близької людини, друга або подруги? Поясни.

 Змайструй власний сувенір для свого друга або подруги (кольоровий картон, папір, нитки, ґудзики, стрічки та ін.).

 Яким ти уявляєш свій парадний портрет?

2. ПРИРОДА І ЛЮДИНА – ЄДИНІ

Життя людини завжди тісно пов'язане з природою. Ось і зараз у весняні барви-шати вбралися поля та ліси, парки й сквери. Усе навкруги розквітає і несе радісний настрій.

Українці зберегли традиції зустрічати весну піснями й хороводами просто неба.

Веснянки співають у різних народів – одноголосно і багатоголосно, зокрема *канон*ом.

ВЕСНА

Німецька народна пісня

mf Наспівно *tr*

Ось вес - на до всіх нас при - йшла! Пташ - ка спі - ва - є,

mf *tr* Ось вес - на до

в ліс нас скли - ка - є. Вес - на, вес - на до нас в гос - ті при -

tr всіх нас при - йшла! Пташ - ка спі - ва - є, в ліс нас скли -

йшла!

mf ка - є. Вес - на, вес - на до нас в гос - ті при - йшла!

Т. Яблонська.
Вечір

Ф. Манайло.
Хлопчик з ягнятком

Українські художники часто створюють свій зелений світ – світлий, тихий, захоплюючий і щасливий.

Уяви себе в цих краєвидах. Які почуття охопили тебе? Про що розмовляють дерева? Які мелодії зазвучали у твоїй душі? Як ці картини підтверджують істину, що «природа і людина – єдині»?

У музиці неможливо, як у живописному краєвиді, описати природу в деталях – дерева, квіти, озера, гори. Музичний пейзаж передає переважно почуття та настрої людини, які охоплюють її, коли вона милується природою. Але в *програмній* музиці звуки інколи наслідують спів пташок, журчання струмка...

Л. Бетховен. Симфонія № 6 «Пасторальна». II ч. В. Сокальський. У гаю.

Як композитори відтворюють звуки природи?

Як ти розумієш єдність природи і людини? Поясни, чому у народі кажуть: «Доглядай землю плідну, як матір рідну»; «Зрубав дерево – посади два». Пригадай музичні твори, присвячені природі.

2. ПРИРОДА І ЛЮДИНА – ЄДИНІ

М. Тимченко.

Композиція

Добре знайоме це кожній людині –
Вона і природа одвічно єдині.
Природа людину вдягає, годує,
Приносить їй радість, здоров'я дарує.
Ходімо до неї, почуєм пташину,
Там пахне чебрець і цвіте конюшина...
Малюють художники, нею натхненні,
Свої неповторні картини численні.

Життя людини завжди було тісно пов'язане з природою. Краса навколишнього світу надихає людину на створення рукотворної краси. Вишивка, розпис, вироби з дерева та глини, витинанки прикрашали оселю, одяг, щоб людина завжди відчувала радість життя.

Вишивка

Розпис

Різьблення

Ткацтво

Які мотиви використали художники для прикрашання предметів побуту? Які оздоблені орнаментом предмети ти зустрівач у своєму оточенні? Що означає слово «орнамент»?

Одним з найдавніших видів народної творчості вважають *витинанку*. Спочатку зі шкіри, а пізніше з паперу українці могли легко вирізати силуети рослин, тварин, людей, навіть архітектурних споруд. Такі витинанки

мають назву *силуетні*. Якщо витинанка містить багато різних за розміром прорізів і стає схожою на мереживо, її називають *ажурною*. Витинанка, вирізана з паперової смужки (стрічки), отримала назву *стрічкова*.

Мотивами витинанок є геометричні фігури, рослини, тварини, фігури людей.

Г. Кузьменко

Які мотиви використала художниця у стрічковій витинанці? Які назви можна дати цим витинанкам?

Виріж стрічкову витинанку «Веснянки», «Хоровод», «Посварились баба з дідом» (кольоровий папір, картон, ножиці, клей). Дрібні деталі за бажанням можеш домалювати.

Де в житті можна зустріти орнамент із зображенням людини? Який предмет у твоїй кімнаті можна ним прикрасити?

3. ДОРОГА ДО ХРАМУ

Великдень – найсвітліше свято у християн усього світу. У цей день усі радіють і вітають один одного: «Христос воскрес!».

Люди готуються до Великодня заздалегідь: печуть духмяні паски, розмальовують яйця, з якими потім ідуть до храму.

ПИСАНКИ

Музика Ю. Шевченка, вірші С. Жупанина

tr *V* Не поспішаючи

Вве - че - рі ма - ту - ся нас ча - ру - є - пи - сан-ку на

вис-тав-ку ма-лю-є. Віск чер-па-є пи-сач-ком із блюд-ця.

V *poco rit*

Ї - ї о-чі ла-гі-дно смі - ють-ся, ї - ї о-чі ла-гі-дно смі-

V *mf* Приспів: *a tempo*

ють - ся. Ди-вить-ся і ті-шить-ся ма-ту-ся: я у не-ї

ма-лю-ва-ти вчу-ся. Ди-вить-ся і ті - шить-ся ма - ту-ся:

V

я у не - ї ма - лю - ва - ти вчу - ся.

У храмах, церквах і соборах відбувається святкова служба. Хор співає урочисту багатоголосну (поліфонічну) музику. Її вплив підсилюють інші види мистецтва. Стіни та стелі церков прикрашені розписом сюжетів з життя Христа, Діви Марії, святих.

Д. Бортнянський. Хор «Свят».

Охарактеризуй прослухану музику.

піднесена

мінорна

схвильована

урочиста

святкова

мажорна

тривожна

темна

хорова

світла

прозора

вокальна

інструментальна

Один з найвидатніших майстрів поліфонічної музики – німецький композитор Йоганн Себастьян Бах. Слухаючи його твори для орґана, відчуваєш себе маленькою частинкою безмежного Всесвіту.

Й.С. Бах. Токата і фуга ре мінор.

Розкажи про свої враження від музики Баха. Поміркуй, яку музику виконують янголи на картинах (користуйся словами-характеристиками).

Коли ти будеш у храмі, прислухайся до музики, що там звучить. Вона вокальна чи інструментальна?

Г. та Я. ван Ейк.
Янголи співають і
музикують

3. ДОРОГА ДО ХРАМУ

На весь світ славляться своєю композицією, мініатюрним візерунком і вишуканим колоритом українські писанки. Виконуються вони в техніці воскового розпису.

Музей писанки.
м. Коломія

О. Васи-
шин. Писанка

Я. Земляна.
Мальованка

М. Гоцуляк.
Дряпанка

Які зображення переважають на писанках, мальованках, дряпанках?

Цікаво, що писанкарство – один з найдавніших видів декоративного мистецтва. Щоб створити писанку, треба знати й розуміти її символіку.

Червоний колір на писанці символізує життя, вогонь; жовтий – сонце, місяць, зорі, урожай; блакитний (синій) – небо, повітря, воду; зелений – пробудження природи, весну; коричневий, чорний – землю.

Знаки-символи: крапочки – зерно, що проростає; коло – сонечко; хвилясті та зигзагоподібні лінії – вода (річки, озера, дощ); квадрати та ромби – зорана земля; вазон – дерево життя; риба – родючість, здоров'я; олень – довголіття і багатство; птахи – передвісники весни; хрест – очищення; жіноча фігурка – Берегиня. Писанка «Берегиня» в народній міфології – це символ усього живого, що існує в природі. Вона зберігається цілий рік і оберігає родину від лиха.

Паперопластика *В. Войткова.*
Аплікація

Плетіння
з бісеру

Н. Бабенко.
Писанка-
зернівка

В Україні збудовано музей, присвячений писанцям. Він являє собою унікальну будівлю у вигляді вкритого розписом яйця.

Народні майстри виготовляють не лише писанки, а й інші цікаві види декорованих яєць.

Створи власний великодній подарунок (яйце, різні природні матеріали, клейстер, пензлі).

Писанка
Берегиня

Що ти можеш розповісти друзям про писанкарство?

4. ОБРАЗ МАДОННИ В МИСТЕЦТВІ

Ікона Володимир-
ської Богоматері

Божа Матір з немовлям часто зображується в мистецтві. Цей образ у творах образотворчого мистецтва ми можемо зустріти під назвами «Мадонна», «Богоматір», «Свята Марія». А композитори та музиканти, звертаючись до Божої Матері, велично промовляли: «Ave Maria!» («Радуйся, Маріє!»)

Ф. Шуберт. Ave Maria.

Які почуття викликає в тебе музика Ф. Шуберта? Як регістр, тембр голосу співачки передають високу духовність музики? Яка роль супроводу? Чи може він бути іншим, важким, акордовим?

Одна з найдавніших ікон Володимирська Богоматір передає високу материнську любов. Трепетні почуття охоплюють усіх, хто дивиться на Богородицю. Вона з любов'ю пригортає до себе свою дитину, віддаючи їй усю ніжність і тепло свого серця.

На обличчі Богоматері з немовлям художника Михайла Врубеля – велика скорбота. Не можна відірвати погляду від величезних темних очей.

Як художники оспівують благородну красу материнства?

М. Врубель. Богоматір з немовлям

У пісні також можна передати почуття доброти, ніжності, людського тепла.

ЖМЕНЬКА СОНЦЯ

Музика Б. Фільц, вірші Й. Фиштика

mf Швидко

Я на-бе-ру сон-ця в жме-ню і по-кла-ду со-бі в ки-ше-ню. В ту ки-шень-ку бі-ля сер-ця, щоб теп-ла бу-ло ві-дер-це. В ту ки-шень-ку бі-ля сер-ця, щоб теп-ла бу-ло ві-дер-це.

Пригадай, яким значком позначають штрих легато (наспівно).

Зверни увагу! Ліги, що поєднують ноти різної висоти, позначають штрих легато. У нотному записі дуги-ліги, що поєднують ноти однакової висоти, подовжують їхню тривалість.

Поміркуй, які музичні інструменти ти об'єднаєш в ансамбль для супроводу цієї пісні.

Пригадай, де можна побачити зображення Богоматері?

4. ОБРАЗ МАДОННИ В МИСТЕЦТВІ

Рафаель.
Мадонна Конестабіле

Рафаель.
Мадонна делла Седіа

Які почуття викликають у тебе ці картини?

Образ Мадонни був улюбленим у творчості італійського художника Рафаеля. Зображені на тлі краєвидів з далекими обріями, що тануть у повітряній імлі, ці неземні жінки були ніжні, лагідні, зворушливі, людяні, одухотворені, сповнені душевної гармонії.

Образ Мадонни мав за прототипи реальних італійок. Художник передавав їх пози, обличчя, малюючи плавними лініями, колірними акордами. Виходила неземна святість і божественна краса!

Леонардо да Вінчі, перед тим, як писати велику і складну картину, завжди робив замальовки дорослих людей, дітей, тварин і лише потім обирав той образ, який найкраще підходить для живописної композиції. Його картини відтворюють такий світ, у якому людина і природа, земне і уявне є єдиним і неповторним.

Начерк голови
малюка Іоанна
Хрестителя

Начерк голови
малюка Ісуса

Зображення
Мадонни
на картині

Зображення
янгота
на картині

Леонардо да Вінчі.
Мадонна в гроті

Кого ти бачиш на живописному полотні?
Чи схожі начерки голівок дітей на персо-
нажів картини?

Положення голови людини, яка прямо
дивиться на нас, називають *фас*, а якщо
обличчя повернуте в бік від глядача, таке
положення називають *профіль*.

Намалюй портрет хлопчика або дівчин-
ки (*графічні матеріали*). Перед роботою
пригадай, як правильно окреслити форму
голови, розмістити на ній очі, ніс, рот, вуха,
волосся.

С. Боттічеллі.
Симонетта
Веспуччі

Навіщо художники виконують начерки перед створенням
картини?

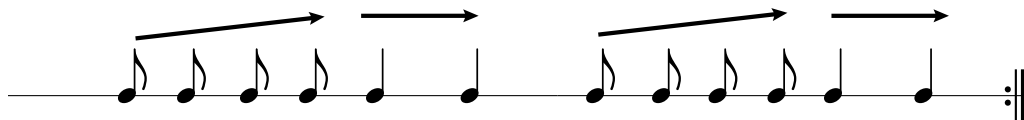
5. НАЙДОРОЖЧА У СВІТІ

Народ віками здобував істину: «Нема цвіту пишнішого, як маківочка, нема роду ріднішого, як матіночка». Які прислів'я, пісні або картини про матір ти пам'ятаєш?

Мама, матуся, матінко, ненька, ненечко... Якого ніжного кольору ці слова! У народі материнську любов порівнювали з цілющою водою. А скільки ще пестливих слів складено про найдорожчу у світі. Аж хочеться співати!

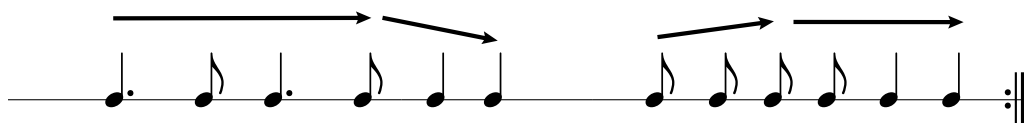

Створи і виконай пісеньку для мами на вірші О. Гаєцької.

Ма - мо най-до-рож - ча,
Щи-рі по - ба-жан - ня

ма-моч-ко є - ди - на,
від до-ні, від си - на.

Кві - то - чок па - ху-чих
В цей трав-не - вий ра-нок,

при-нес-ли ба - га - то
у ве-ли-ке свя-то.

Придумай нескладний акомпанемент до цієї пісні, в якому передай своє ніжне ставлення до мами. Можна заграли на трикутнику або у верхньому регістрі фортепіано в ансамблі з учителем.

Щоб передати любов до мами, композитори створювали прекрасні мелодії, добирали найніжніші інтонації.

П. Чайковський. Мама. О. Гречанінов. Материнські пестоці.

Порівняй твори П. Чайковського та О. Гречанінова про маму. Що в них спільного? Запропонуй власний варіант назв творів, які б сподобалися твоїй мамі.

М. Кессет.

Миття ніг

Усе найдорожче, рідне, святе пов'язане з Мамою. Земля, Батьківщина, Природа, Краса, Любов – кожне із цих слів можна поєднати зі словами «Матінка», «Мати». З давніх-давен вічним є єднання матері і дитини, яке часто оспівують митці у своїх творах.

Які почуття і думки виникають у тебе від споглядання картин?

І. Їжакевич. Мати йдуть.

О. Кіпренський. Мати з дитиною

Пригадай пісні про маму.

5. НАЙДОРОЖЧА У СВІТІ

Біля кого найтепліше?
Біля сонця, – шепче поле
І стернею небо коле,
Гріє лапки журавлів,
Вигляда сімох вітрів.
– Біля ватри, – мовить тато, –
Коли хочеться співати,
Пізнавати сні землі
На пташиному крилі.
– Біля печі, – каже дід, –
Ні печалі, ані бід,

Хоч мороз, як лютий звір,
Що прибіг з Карпатських гір.
«У перині, – дума киця, –
І муркочеться, і спиться».
І калачиком пухнастим
Засинає біля Насті.
– Біля мами, – кажуть діти, –
Завше радісно, як літом,
Навіть вмитися сльозами
Теж найкраще біля мами.

М. Людкевич

*М. Тимченко.
Мадонна*

Український народ склав багато поетичних рядків, мудрих прислів'їв, пісень про маму, а талановиті майстри присвятили їй безліч своїх найкращих творів.

На картині Марфи Тимченко «Мадонна» мама-птаха ніжно огортає крилами своє дитя, ніби захищає його від усякого лиха. Ці декоративні образи переливаються теплими, золотавими кольорами.

Як ти гадаєш, чому ця декоративна композиція має таку назву?

Відомі художники часто писали портрети матерів з дітьми, а деякі із захопленням увіковічнювали на картинах свої родини, як це зробив Пітер Пауль Рубенс сотні років тому. А Зінаїда Серебрякова зуміла зобразити себе зі своїми донечками.

Поміркуй і скажи, які почуття намагалися передати художники-живописці у своїх портретах.

П. Рубенс. Портрет
Олени Фоурмен з дітьми

З. Серебрякова.
Автопортрет з доньками

Які настрої дітей передав художник?

Намалюй портрет своєї мами. Пригадай, яку вона носить зачіску, який одяг, як посміхається чи сумує. Спробуй це відтворити у своєму портреті. Подивись, як твої однолітки з Чернігівського ліцею №22 намалювали своїх мам.

Український народ склав багато мудрих прислів'їв про маму. Наприклад, такі: «У дитини заболить пальчик, а у мами – серце», «Ласкава дитина – щаслива родина». Поміркуй над ними. У вільний час поцікався іншими прислів'ями про маму.

6. СВЯТКОВИЙ ТРАВЕНЬ

Понад півстоліття на нашій землі панує мир. Але літні люди ще пам'ятають, що таке війна, яка принесла горе в кожную родину.

На День Перемоги, 9 травня, люди йдуть до Вічного вогню на честь загиблих воїнів, щоб віддати їм шану. У цей день покладають квіти до пам'ятника Невідомому солдатові. Це урочисте свято, але, як кажуть старі люди, – «зі сльозами на очах».

СВЯТО ПЕРЕМОГИ!

Музика Т. Попатенко, вірші В. Вікторова

Ли - пи вбра - лись в пер - шу зе - лень.

Ли - нуть стя - ги над зем - ле - ю - Свя - то Пе - ре -

мо - ги! Свя - то Пе - ре - мо - ги!

У цю війну наша країна зазнала великих втрат. Безліч міст і сіл були майже зруйновані, загинуло мільйони людей, жінки залишилися без чоловіків, а діти – без батьків. Багато матерів так і не дочекалися своїх синів.

А. Пашкевич. Степом.

Як у пісні передано глибину людського горя? Дізнайся з різних джерел (книг, Інтернету) про подвиг народу у Великій вітчизняній війні, музику про війну.

Щороку на День Перемоги, навіть коли станеш дорослим, зустрічай це свято біля Вічного вогню, приносячи квіти Невідомому солдату. Ми маємо пам'ятати всіх, хто подарував нам життя і щасливе дитинство.

М. Дунаєвський. Кольорові сні з к/ф «Мері Поппінс, до побачення!». Пісні про дитинство (на вибір).

Як у різних творах мистецтва втілено тему дитинства? Разом з друзями організуйте і проведіть концерт «Улюблені мелодії».

К.М. Бергген.
Щаслива родина

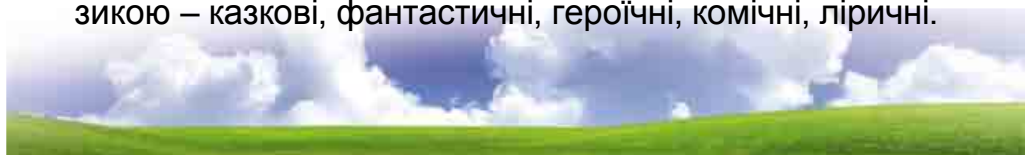
Дж. Земські.
Щастя

Д. Золан.
Щасливе дитинство

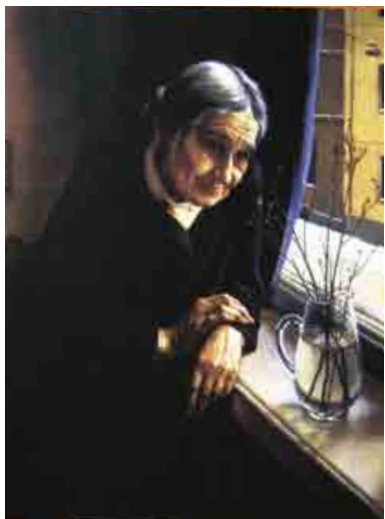
Під час канікул зверни увагу, на різні образи, створені музикою – казкові, фантастичні, героїчні, комічні, ліричні.

6. СВЯТКОВИЙ ТРАВЕНЬ

Ми живемо під мирним небом. Але серед нас є люди, які пам'ятають воєнне лихоліття. Ми не завжди буваємо до них уважними, а їм так потрібна наша любов і допомога.

О.Шолов.
Зацвів багульник

Пори року часто порівнюють із життям людини: дитинство – весна, юність – літо, осінь – зрілість, а зима – старість. Зимою людського життя особливо потрібне тепло, лагідне слово, ніжний дотик.

Як ти думаєш, хто ця жінка? Про що вона задумалася, дивлячись на ніжні квіточки? Як ти розумієш зв'язок весняного пробудження в природі і зими людського життя?

Святковий травень – це ще й море різнобарвних квітів, що вирости в лісі та лузі, біля будинків, на міських клумбах і в ботанічних садах. У травневі дні все навколо напоєне неповторним ароматом бузку. Саме гілочки цієї рослини з ніжними дрібними квіточками часто бачимо на картинах художників-живописців.

А. Вільямс. Весняні квіти

О. Сергеев. Натюрморт з квітами

Що зображено на картинах? Як утворити на палітрі світло-рожевий, світло-бузковий, блакитний кольори? А як зробити будь-який колір темнішим?

А. Попова. Кішка і бузок

С. Кузьмін. Бузок

Придивися уважно і побачиш, що чіткіше написані квіточки, які знаходяться ближче до нас, а ті гілочки, що розміщені далі від глядача, виглядають більш узагальненими. Таким чином художники відтворили простір на картині, куди можна «зайти» і відчувати так майстерно зображену живописцями весну.

Намалюй гілочки бузку і подаруй свій малюнок хорошій людині, яка живе поруч (*гуаш, тонований папір, штампування*).

Разом з однокласниками проведи виставку творчих робіт.

ПЕРЕВІР СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Завдання Лясольки

1. Які з музичних творів, що слухали на уроках, тобі найбільше запам'яталися? Які з них вокальні, а які – інструментальні?
2. Які із запропонованих творів є програмними?

М. Мусоргський. Баба-Яга *Ф. Шопен. Етюд* *Е. Гріг. Похід гномів*

3. Назви інструмент, охарактеризуй його звучання.

4. Якими музичними інтонаціями можуть співати герої цих творів? Зімпровізуй їх.

Завдання Барвика

1. Який з даних портретів можна назвати «парадним»?

2. Які кольори належать до «теплої» гами, а які – до «холодної»? Як зробити колір світлим або темним?

3. Назви типи орнаментів, якими оздоблюють предмети побуту. Як називають витинанку, вирізану з паперової стрічки?

4. Закінчи речення: «Перед зображенням людини художник звертає увагу на...».

Завдання Лясольки і Барвика

1. Які з музичних творів суголосні з картинами за емоційно-образним змістом?

2. Серед цих творів визнач цикл п'єс, балет, оперу.

М. Римський-Корсаков. Золотий півник

М. Мусоргський. Картинки з виставки

С. Прокоф'єв. Попелюшка

3. Які з творів, що вивчалися протягом року, належать до героїчних, а які – до фантастичних?

4. Розклади слова у відповідні мистецькі скрині. Які слова треба розмістити в обох скринях?

тембр

диригент

варіації

гумореска

етюд

стилізація

силует

мініатюра

галерея

ескіз

колорит

орган

лад

поліфонія

фантазія

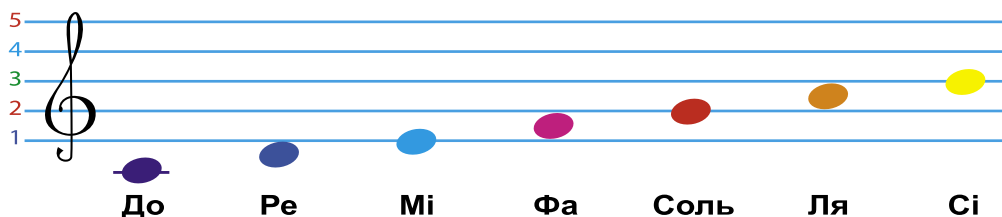
МИСТЕЦЬКА АБЕТКА

ЗВУКОРЯД

Сім сестричок, нот-малят
Утворили з в у к о р я д
І назвали його г а м а,
Як порадила їм мама.
Гами вгору й вниз літають,
Місце ноткам всім шукають.
На лінійках опинились,
З нотним станом
 подружились.
П'ять лінійок ноткам мало –
Додаткові змалювали.
Ключ скрипковий визначає,
Де яка з них проживає.
Нотка «соль» тут основна:
Голова в ключі вона.

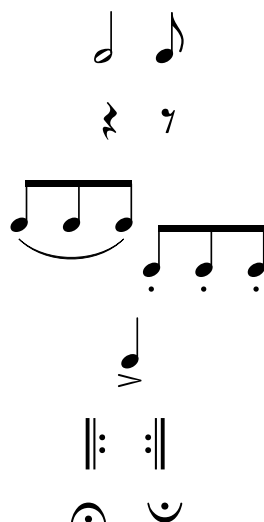

Заспівають сестри рано
Кольорову диво-гаму.
Сім маляток-нот – сім'я:
Гарна в них мело-ді-я!

МУЗИЧНІ ЗНАКИ

Нотка – малюєш горішок смачний.
Пауза – знак, ніби маг чарівний.
Нотки – горішки розсипались гучно.
Пауз мовчанка – то тиші співзвуччя.
Ліга – вказівка «наспівно» – легато.
Крапочки: грається дощик в стакато.
Штрихи ці не плутай з акцентом ніколи.
Репризу порівнюй з ходом по колу.
Захочеш тягнути останню ти ноту –
Фермату малюй і закінчиш роботу.
Всі знаки музичні навчися писати,
Щоб музику в нотах, як вірші, читати.

РИТМ

Пульси та метри музичні
Рахують всі звуки ритмічно.
«Тік-так» і знову «тік-так» –
Із ноток будують такт.
Розмір його замірай!
Скільки там нот? Відгадай!

Розміри	
$\frac{2}{4} = \frac{2}{4} =$	
$\frac{3}{4} = \frac{3}{4} =$	

Ноти	Паузи	Тривалість	
		Ціла	
		Половина	
		Четвертна	
		Восьма	

ДИНАМІКА

Тут і оркестр заграє,
танець на форте лунає.
Марш гучно лине з труб,
Тромбонів, валторн і туб.
Піано звучить у пісні
Тихенько, як шепіт листя,

Немов колисанку співає,
Динаміку відчуває.
Ці динамічні відтінки
Шукай на нотних сторінках.
«Тихіше?» чи «Голосніше?»
Швидко загадку вирішуй!

Динамічні відтінки

f	Форте	Голосно
mf	Меццо форте	Не дуже голосно
mp	Меццо піано	Не дуже тихо
p	Піано	Тихо
cresc.	Крецендо	Збільшення гучності
dim.	Дімінуендо	Зменшення гучності

ЛАД

Хто шикується у ряд?
Нотки у музичний лад.
Світлий лад – то лад **мажор**,
А затемнений – **мінор**.
Ясне сонечко зійшло,
Світла звукам додало,

Ніжно музику зіграло,
У **мажор** позолотило.
Раптом небо темним стало:
Хмарки музику злякали,
Поховались всі підряд
Нотки у **мінорний** лад.

Види образотворчого мистецтва

Графіка

Живопис

Скульптура

СЛОВНИК

Автопортрет – портрет художника, виконаний ним самим.

Акорд – співзвуччя, одночасне звучання кількох звуків.

Акцент – динамічне підкреслення звука або акорду.

Віртуоз – виконавець, який майстерно й технічно виконує музику.

Галерея – приміщення, в якому виставляються картини.

Гумореска – п'єса-жарт.

Гуслі – струнний музичний інструмент.

Декламація – мистецтво виразного читання.

Динаміка – в музичному мистецтві: гучність музичного звучання; в образотворчому мистецтві: передача руху в композиції.

Дума – українська народна пісня сумного оповідного характеру, переважно про героїчні історичні події.

Ескіз – швидко виконаний малюнок.

Етюд – в образотворчому мистецтві: виконаний з натури твір, деталь майбутньої картини; в музиці: п'єса для вдосконалення техніки виконавця.

Ікона – твір релігійного живопису.

Ілюстрація – зображення, яке наочно пояснює або доповнює друкований текст. Наприклад, малюнок, фотографія.

Ініціал (буквиця) – заголовна буква великого розміру, з якої починається текст.

Камертон – прилад, який точно відтворює звук, відповідний ноті Ля. Використовується для настроювання інструментів, співаків хору.

Каприс (від каприз) – віртуозна п'єса капризного, примхливого характеру.

Кобза, бандура, ліра – українські народні струнні інструменти.

Контраст – в образотворчому мистецтві: зіставлення протилежного: велике–мале, світле–темне тощо; в музиці: зіставлення протилежного: гучно–тихо, швидко–повільно, весело–сумно тощо.

Лад – об'єднання звуків. Мажорний лад (світлий) і мінорний (за-темнений).

Ліра – струнний інструмент, символ мистецтва.

Марина – морський пейзаж.

Маріонетка – театральна лялька, яку приводить у рух за допомогою ниток або шнурів актор-ляльковод, схований від глядача.

Міміка – мистецтво виражати думки і почуття, створювати образи за допомогою рухів обличчя.

Міфи – це цікаві історії, в яких переплітається дійсне з вигаданим, неймовірним.

Пам'ятник – архітектурний або скульптурний твір, що встановлюється для увінчання важливої історичної події або видатної особи.

Пантоміма – вид сценічного мистецтва, в якому зміст передається через рухи, жести, міміку.

Портрет – це зображення людини, жанр образотворчого мистецтва.

Регістр – частина діапазону голосу чи музичного інструмента: високий, низький, середній.

Рель'єф – зображення на площині заглиблене, барель'єф – фігури або предмети виступають над площиною, горель'єф – це майже кругла скульптура, але її не можна обійти, бо вона прикріплена до площини.

Речитатив – це вид музики, яка відтворює декламаційну мову.

Ритм – це система повторів, чергування будь-яких елементів – звукових або зорових.

Силует – площинне однотонне (частіше чорне) зображення фігур, предметів.

Симфонія – твір для оркестру з 4-х або 3-х частин, в якому розвиток відбувається шляхом зіставлення контрастних тем.

Стилізація – спрощене зображення будь-якої форми.

Сюїта – музичний цикл, що складається з контрастних п'єс, об'єднаних спільною темою.

Фактура – музична тканина, тип викладу музичного матеріалу, склад звучності.

Фантазія – інструментальна п'єса фантастичного характеру, вільної форми.

Фас і профіль – зображення обличчя прямо і збоку.

Текст, призначений для читання дорослими

МРІЇ ЗБУВАЮТЬСЯ

Музика В. Полянського, слова Ю. Рибчинського

Є кра - ї - на ди-во-виж-них мрій. Ді-ти там у - сі ма-лень-кі
 прин-ци. Від зо - рі во-ни і до зо - рі, у-ві сні лі-та-ють, на-че
 пти-ці. Є кра - ї - на ди-во-виж-них мрій. Там схід
 сон - ця зав-жди пур-пу - ро-вий, там пли - ве ко-раб-лик па-пе-
 ро-вий і у не-бі па-пе-ро - вий змій. Мрі-ї збу-
 ва-ють-ся, мрі-ї збу-ва-ють-ся і не-га-раз-ди у - сі за-бу-
 ва-ють-ся Мрі-ї збу-ва-ють-ся, мрі-ї збу-ва-ють-ся, з си-ніх не-
 бес нам зір - ки по-смі - ха - ють-ся.

2. Є країна дивовижних мрій.
 Там схід сонця завжди пурпуровий,
 Там пливе кораблик паперовий
 І у небі паперовий змій.
Приспів.

3. Є країна дивовижних мрій.
 Там ріка ніколи не міліє,
 Там душа ніколи не старіє,
 Там, в країні дивовижних мрій.
Приспів.

МУЛЬТИКИ

Музика А. Мігай, вірші Н. Кулик

Муль - ти - ки, муль - ти - ки - це ди - тин-ство на - ше,
 муль-ти-ки, муль-ти-ки за - раз нам по-ка-жуть! Тут і зві-рі, і ко -
 ма-хи, ле-ве-ня і че-ре - па-ха, вов-че-ня і Ка-пі-тош-ка,
 і у - сіх у - сіх по-трош-ку, і у - сіх у - сіх по - трош - ку!

2. Мультики, мультки –
 Це дитинство наше,
 Мультики, мультки
 Зараз нам розкажуть

Про комарика і мошку,
 Змія і Котигорошка,
 І про злого діда Оха
 Взагалі про все потроху (2).

КАЗКА СВІТАМИ МАНДРУЄ

Музика Є. Птичкіна, вірші М. Пляцковського

Каз - ка сві-та - ми ман - дру-є, ді - тям всім ра-дість да - ру-є,
 каз - ка жи-ве на по - ля-ні, та - не в ран-ко-вім ту - ма - ні. А
 принц Бі-ло-сніж - ку по - лю - бить, а жад-ність Ко-щі - я по -
 гу - бить... Не - хай Зло від злос - ті зне - мо - же, та
 всю - ди Доб - ро пе - ре - мо - же.

ПІСНЯ ЧЕРВОНОЇ ШАПОЧКИ

Музика О. Рибнікова, вірші Ю. Михайлова, переклад Л. Глазунової

Як-що дов-го, дов - го, дов - го, як-що дов-го по до-ріж - ці,
 як-що дов-го по сте-жин - ці ї-хать, біг-ти чи пов-зти,
 то на-пев-но, то мож-ли - во, па-м'я-тай, бо це важ-ли - во,
 що та-ке ціл-ком мож-ли - во, і до Аф-ри-ки дій - ти. Ах,
 в Аф - ри-ці рі-ки о - та - кі зав-довж-ки! Ах,
 в Аф - ри-ці го-ри о - та - кі зав-виш-ки! Ах, кро-ко-
 ди-ли, бе-ге-мо-ти, ах, різ-ні мав-пи, ка-ша-ло-ти, ах, і па-
 пу-га-ба-ла-кун! Ах, і па-пу-га-ба-ла-кун!

КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ

Музика М. Баледи, вірші М. Воньо і П. Карася

Ся-я-ли на сон-ці шаб-лі за-по-рож - ців, як во-ни на ко - нях
 гна-ли во - ро-гів... Ко-заць-ко-му ро - ду не-ма пе-ре-во - ду,

Приспів:

ли-не йо-го сла-ва з да-ле-чі ві-ків. Гей, спі-вай, ко-за-ки, про лю-бов, прс
зем - лю свя-ту! (про зем-лю) Слав - те, гей, ко-за-ки,
во - лю зо - ло - ту!

2. Квітне наша доля,
Наче маки в полі,
І ранкове сонце
Вплива з дібров...

Козацькому роду
Нема переводу –
Козаки в колисках
Виростають знов.
Приспів.

НАШ СПІВЕЦЬ ТАРАС

Музика М. Дремлюги, вірші Г. Бойка

2. І дорослі й діти,
Всі туди ідуть,
І найкращі квіти
Кобзарю несуть.

То ж як будеш часом
В Каневі колись,
Дідусю Тарасу
Низько поклонись.

УКРАЇНО-ДІВЧИНО

Музика М. Мельника, вірші М. Бути

2. У лиху годиноньку
ти не покорилася.
І не полонянкою
стала в чужині.
Нескорена силою
ти з землею злилася
І зросла калиною
на своїй землі.

3. Ти умита росами,
вітерцем колихана
Зацвіла квіт-зорями
рано навесні.
Україно-дівчино,
червона калинонько,
Стала Берегинею
ти давно мені.

БАБА-ЯГА

Музика і вірші А. Лук'яненка

Роз-бі - гай - те - ся ско-ріш від ме - не. За-раз

тан-цю-ва-ти я поч-ну. Що це там сто-їть в кут-ку зе-ле-не,
ма-буть, жа-ба-за-раз про-ковт-ну. Я зна-ю
не че-ка-ли Ба-бу-сень-ку-Я-гу і на-віть не впізн-а-ли, бо я у-
ся в сні-гу. Я зна-ю не че-ка-ли Ба-бу-сень-ку-Я-гу і на-віть
не впізн-а-ли, бо я у-ся в сні-гу.

ПІСНЯ ПРО ЧАРІВНИКІВ

Музика Г. Гладкова, вірші В. Лугового

2. Поки диво-чарівник
По зірках чаклує,
Дружба нам по сто чудес
Кожен день дарує.

3. Нумо, скажемо гуртом:
“Дружба переможе!”
Хай завжди здолати сум
Пісня допоможе.

ПІСЕНЬКА ДРУЗІВ

з м/ф «Бременські музиканти»

Музика Г. Гладкова, вірші Ю. Ентіна, переклад Л. Глазунової

mf *Швидко*

Кра-що-го не-ма ні-чо-го в сві-ті,
як по сві-ту з дру-зя-ми бро-ди-ти! Тим, хто дру-жить,
не стра-шні три-во-ги - до-ро-гі нам будь-я-кі до-ро-гі!
До-ро-гі нам будь-я-кі до-ро-гі! Ла-ла-ла...

2. Ми своє завдання не забудем –
Сміх і радість ми приносим людям!
Ні палаци, ні скарби ніколи
Замінити нам не зможуть волі!
(Двічі)

3. Килими для нас – квітучі трави,
Стіни наші – сосни величаві,
Дах над нами – небо неозоре,
Наше щастя жити на просторі!
(Двічі)

ГРИЦЮ, ГРИЦЮ, ДО РОБОТИ!

Українська народна пісня

2. Грицю, Грицю, молотити!
Гриць нездужає робити.
Грицю, Грицю, врубай дров!
Кахи, кахи! Нездоров...

3. Грицю, Грицю, роби хліб!
Кахи, кахи! Щось охрип...
Грицю, Грицю, іди їсти!
Ой чекайте! Де б тут сісти?

СПРАВЖНІЙ ДРУГ

Музика Б. Савельєва, вірші М. Пляцковського

2. Ми посваримось – і помиримось,
«Нерозслийвода!» –
кажуть всі навкруг.
Вдень чи в ніч негожу
Друг мені допоможе –
Отакий він, незрадливий,
Справжній друг!

3. Друг завжди мене
прийде виручить,
Він не жде подяк і не жде послуг.
Буть комусь в пригоді
В будь-якій знегоді –
Отакий він, незрадливий,
Справжній друг!

ПИСАНКИ

Музика Ю. Шевченка, вірші С. Жупаніна

2. Очі мами світяться у ласці:
Квітоньки на писанці зірчасті,

А на другій – півники і бджоли,
Ми таких не бачили ніколи.
Приспів.

ЖМЕНЬКА СОНЦЯ

Музика Б. Фільц, вірші Й. Фиштика

СВЯТО ПЕРЕМОГИ!

Музика Т. Попатенко, вірші В. Вікторова

2. Липи вбрались в першу зелень.
Линуть стяги над землею –
Свято Перемоги! Свято Перемоги!

Будем квіти покладати
Невідомому солдату –
Свято Перемоги! Свято Перемоги!

ЗМІСТ

3.....	Юний друже!	3
--------	-------------------	---

МИСТЕЦЬКІ МАНДРИ КАЗКОВИХ ПЕРСОНАЖІВ

4.....	Лясолька і Барвик у Країні Мистецтв	6
8.....	За лаштунками лялькового театру	10
12.....	Казкові герої на телеекрані	14
16.....	Українська казка в мультиплікації	18
20.....	Море хвилюється раз, море хвилюється два, продовжуються дива	22
24.....	Загадки Терпсіхори	26
28.....	Портретна галерея	30

ЛЕГЕНДАРНІ ГЕРОЇ В МИСТЕЦТВІ

34.....	Герої давніх міфів	36
38.....	Богатирі Київської Русі	40
42.....	Козацькому роду нема переводу	44
46.....	Пам'ять про них живе у віках	48
50.....	Кобзарі – співці слави України	52
54.....	Легендарні митці	56
58.....	Героїзм у житті митців	60
62.....	Перевір свої досягнення	63

КОМІЧНІ ТА ФАНТАСТИЧНІ ОБРАЗИ

64.....	Святкові дива	66
68.....	Снігова королева	70
72.....	У світі реального та уявного	74
76.....	Силуети зла	78
80.....	Картинки з виставки	82
84.....	Діалог музики та живопису	86
88.....	Чарівники звуків і барв	90
92.....	На крилах фантазії	94
96.....	У царстві вигадки	98
100.....	Гумор у мистецтві	102

КРАСА ЛЮДСЬКОЇ ДУХОВНОСТІ

104.....	Дружба і братство – найкраще багатство	106
108.....	Природа і людина – єдині	110
112.....	Дорога до храму	114
116.....	Образ Мадонни в мистецтві	118
120.....	Найдорожча у світі	122
124.....	Святковий травень	126
128.....	Перевір свої досягнення	129
130.....	Мистецька абетка	
132.....	Види образотворчого мистецтва	
133.....	Словник	
135.....	Додаток	